

**ΑΤΕΙ ΠΑΤΡΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ:

**« ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΙΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΜΕ ΤΗΝ
ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΜΕΘΟΔΩΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ »**

**ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
ΤΖΕΛΕΠΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ**

**ΟΙ ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ:
ΔΙΜΙΖΑ ΔΗΜΗΤΡΑ
ΜΟΥΛΟΣ ΑΡΤΕΜΗΣ**

Πάτρα 2004

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	5941
----------------------	------

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

• ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ (CREATIVE ACCOUNTING)	
1.1. ΟΡΙΣΜΟΣ – ΕΝΝΟΙΑ.....	3
1.2. ΣΚΟΠΟΣ – ΛΟΓΟΙ ΑΣΚΗΣΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ.....	4
1.2.1. Τεχνικές παραποίησης αποτελεσμάτων.....	5
1.3. ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ.....	6
1.3.1. Εμπειρική άποψη.....	6
1.3.2. Χρηματοοικονομική άποψη.....	7
1.4. ΓΕΝΕΣΙΟΥΡΓΕΣ ΑΙΤΙΕΣ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ.....	8
1.5. ΜΟΡΦΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ.....	12
1.6. ΕΙΔΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ.....	13
1.7. ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΣ FRAUD- ERROR.....	14
1.7.1. Παλαιότερη βιβλιογραφία.....	16
1.8. ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΣΚΗΣΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΜΕΤΡΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ ΑΥΤΟΥ.....	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ (EARNINGS MANAGEMENT)	
2.1. ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	21
2.2. ΠΟΙΟ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΤΩΝ ΔΟΥΛΕΜΕΝΩΝ ΕΣΟΔΩΝ-ΕΞΟΔΩΝ (ACCRUAL ACCOUNTING).....	24
2.3. ΟΡΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ «ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ».....	26
2.4. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΟΜΑΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΕΡΔΩΝ.....	32
2.5. ΚΙΝΗΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ.....	35
2.5.1. Κίνητρα προερχόμενα από την κεφαλαιαγορά (Capital market motivations).....	35
2.5.2. Ρυθμιστικά κίνητρα (Regulatory motivations).....	35
2.5.2.1. Κανονισμοί στην Βιομηχανία (Industry regulations).....	36
2.5.2.2. Αντί – trust και άλλοι κανονισμοί.....	36

2.6.	ΕΠΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ (INCIDENCE OF EARNINGS MANAGEMENT).....	38
2.7.	ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ (ALTERNATIVE METHODS FOR ESTIMATING EARNINGS MANAGEMENT).....	39
2.8.	ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΥΞΗΤΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ (EVIDENCE OF INCOME INCREASING EARNINGS MANAGEMENT).....	39
2.8.1.	Συμβόλαια χρέους (Debt Covenants).....	40
2.8.2.	Συμφωνίες αποζημιώσεων.....	41
2.8.3.	Διάθεση κοινών μετοχών.....	41
2.9.	ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΥΜΕ ΤΗΝ ΕΜΦΑΝΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΩΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑ;.....	42
2.10.	ΤΑ ΚΙΝΗΤΡΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΑΓΟΡΕΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ ΓΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΙΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ. ΤΙ ΔΕΙΧΝΟΥΝ ΟΙ ΕΡΕΥΝΕΣ.....	43
2.11.	ΚΙΝΗΤΡΑ ΤΩΝ ΔΙΕΥΘΥΝΤΩΝ ΓΙΑ ΕΠΙΤΕΥΞΗ ΤΩΝ ΠΡΟΚΑΘΟΡΙΣΜΕΝΩΝ ΣΤΟΧΩΝ.....	44
2.12.	ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΜΗ ΕΠΙΤΕΥΞΗΣ ΤΟΥ ΣΤΟΧΟΥ ΠΟΥ ΟΡΙΖΟΥΝ ΟΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ.....	46
2.13.	ΟΙ ΔΙΕΥΘΥΝΤΕΣ ΠΑΡΑΠΟΙΟΥΝ ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΠΡΟΚΕΙΜΕΝΟΥ ΝΑ ΒΕΛΤΙΩΣΟΥΝ ΤΙΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΔΙΑΘΕΣΗΣ ΚΟΙΝΩΝ ΜΕΤΟΧΩΝ;.....	48
2.14.	ΑΝΤΙΔΡΟΥΝ – ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΝΟΝΤΑΙ ΟΙ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ ΣΤΙΣ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΑΚΕΣ ΑΓΟΡΕΣ ΣΤΗΝ ΔΙΑΦΟΡΑ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ;.....	50
2.15.	ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΕΡΔΩΝ ΣΤΟ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟ.....	51
2.16.	ΣΥΝΟΨΗ.....	52

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΕΡΕΥΝΑ

3.1. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ – ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	54
3.1.1. Η επιλογή του δείγματος.....	56
3.1.2. Η δομή του ερωτηματολογίου.....	57
3.2. ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ.....	59
3.3. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	77
3.3.1. Διαφορές και ομοιότητες.....	77
3.3.2. Συμπεράσματα.....	78
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	80
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	82

Πρόλογος

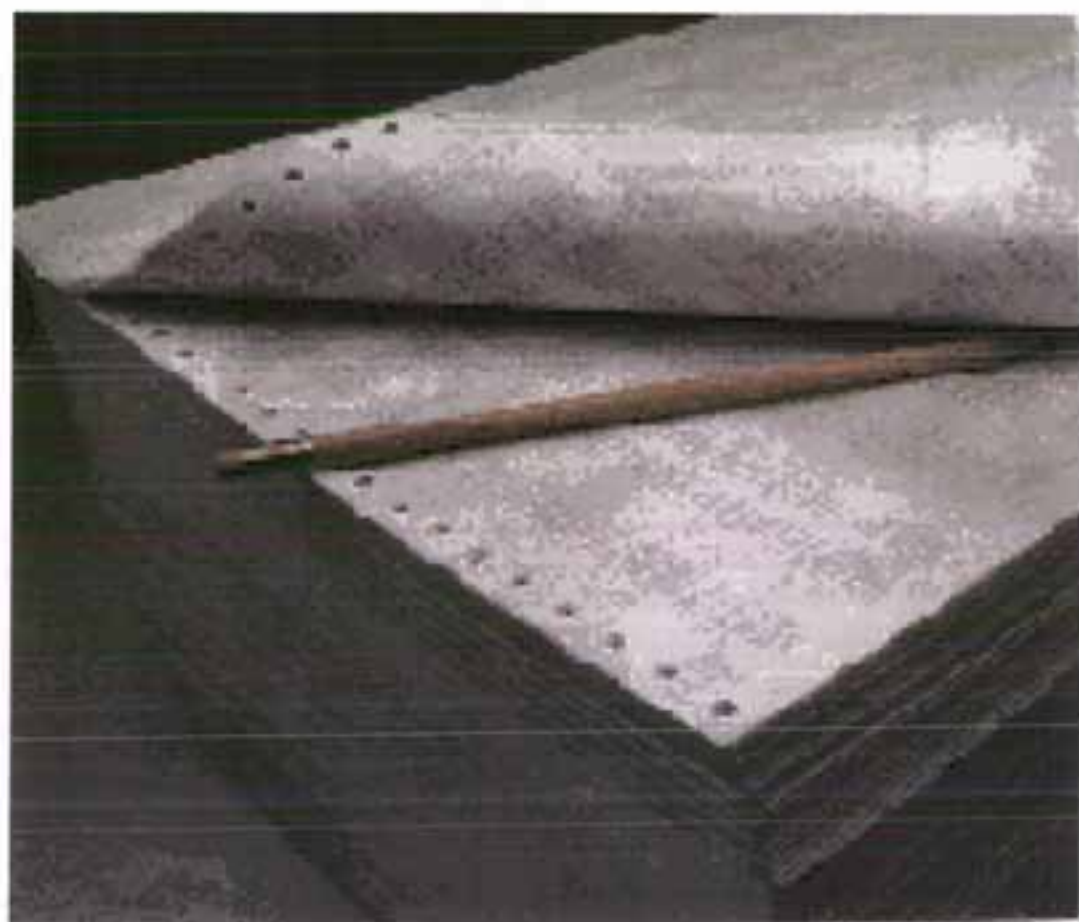
Η εργασία μας αυτή, αποτελεί μια προσπάθεια μελέτης και προσέγγισης ενός κλάδου της Λογιστικής πρακτικής, εκείνον της «Δημιουργικής Λογιστικής». Ο λόγος που καθιστά ενδιαφέρουσα αλλά και αναγκαία μια τέτοια προσπάθεια, από την πλευρά μας, δεν είναι άλλος από την σχετικά πρόσφατη εμφάνιση του κλάδου αυτού στη χώρα μας. Πρόσφατη φυσικά είναι η εμφάνισή του ως προς την ακαδημαϊκή ενασχόληση και μελέτη, καθώς πιστεύουμε πως τις πρώτες πρακτικές εφαρμογές της έννοιας Δημιουργική Λογιστική θα πρέπει να τις αναζητήσουμε στην τήρηση του πρώτου λογιστικού ημερολογίου.

Ο ορισμός αλλά και η οριοθέτηση του νέου αυτού κλάδου παρουσιάζονται στο πρώτο μέρος της εργασίας μας, όπου αντιμετωπίζοντας την Δημιουργική Λογιστική ως φαινόμενο περιγράφουμε τις πρακτικές μέσω των οποίων εφαρμόζεται καθώς και τα είδη της. Στο δεύτερο μέρος, επιδιώκουμε μια λεπτομερή προσέγγιση του φαινομένου της Διαχείρισης των Αποτελεσμάτων, το οποίο αποτελεί μία πρακτική άσκηση Δημιουργικής Λογιστικής. Για την Διαχείριση των Αποτελεσμάτων παρουσιάζουμε επίσης και μια ερευνητική μελέτη στο τρίτο και τελευταίο μέρος της πτυχιακής μας εργασίας.

Σκοπός μας κατά την συγγραφή ήταν να ορίσουμε με απλό και σαφή τρόπο βασικές έννοιες όπως αυτή της Διαχείρισης των Αποτελεσμάτων, να παρουσιάσουμε την πρακτική εφαρμογή τους στην καθημερινή οικονομική πραγματικότητα, να θέσουμε τους προβληματισμούς μας και τελικά να καταθέσουμε μια συνολική άποψη για ένα θέμα που χαίρει συχνής εφαρμογής πλην όμως ελάχιστης μελέτης στην Ελλάδα.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 1

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ «CREATIVE ACCOUNTING»

1.1. ΟΡΙΣΜΟΣ- ΕΝΝΟΙΑ.

Η έννοια "παραποίηση οικονομικών καταστάσεων" συμπεριλαμβάνει τους επιδέξιους εκείνους χειρισμούς των λογαριασμών, που αποβλέπουν είτε στην μεγέθυνση λογαριασμών ενεργητικού, πωλήσεων, κερδών, είτε στην μείωση λογαριασμών παθητικού, δαπανών απωλειών.

Σύμφωνα με το αναμορφωμένο Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο Νο 240, που αναφέρεται στις παραποιήσεις και στα λάθη των οικονομικών καταστάσεων, ο όρος "παραποίηση" αναφέρεται σε εκούσια, εσκεμμένη ενέργεια από ένα ή περισσότερα άτομα της διοίκησης, των εργαζομένων ή τρίτου μέρους, που έχουν ως αποτέλεσμα την ψευδή παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων.

Ο όρος "Δημιουργική Λογιστική" - creative accounting – είναι ένας νέος όρος που εισήχθη και χρησιμοποιείται ευρύτατα στο Η.Β. κυρίως. Αυτός ο όρος φαίνεται να αποδίδει πληρέστερα το πρόβλημα της σκόπιμης παρέμβασης στις λογιστικές καταστάσεις σε σύγκριση με άλλους χρησιμοποιημένους όρους, όπως income smoothing, window dressing, off – balance sheet financing, cosmetic accounting κ.τ.λ. καθώς οι τελευταίοι όροι δεν αποδίδουν παρά διάφορες μορφές του ίδιου βασικά προβλήματος.

Υπάρχει μία έλλειψη συμφωνίας ως προς ονομασία του προβλήματος και όσον αφορά στον ορισμό του όρου creative accounting. Πολλοί την ορίζουν ως την διαδικασία της χρησιμοποίησης των λογιστικών κανόνων προκειμένου οι λογιστικές καταστάσεις να φαίνονται διαφορετικές από εκείνο που εσκοπείτο από τους λογιστικούς κανόνες (π.χ. Jameson, όπως αναφέρεται από τους Bretton και Taffer, 1995, σελ. 82 ή Naser, 1993, σελ. 59). Άλλοι την ορίζουν την τέχνη της χρησιμοποίησης των ευλύγιστων λογιστικών κανόνων έτσι, ώστε να παρουσιασθεί μία κολακευτική εικόνα της επιχείρησης (π.χ. Outram, 1996. σελ. 36, και Howard, 1996. σελ. 66).

Πράγματι η παραπλανητική εικόνα των λογιστικών καταστάσεων είναι απόρροια, όχι μόνο της εκμετάλλευσης των αδυναμιών των λογιστικών κανόνων και νόμων, αλλά και της παραβίασης αυτών. Ως εκ τούτου, η δημιουργική λογιστική μπορεί να οριστεί, ως η εκμετάλλευση των αδυναμιών

των λογιστικών καταστάσεων, όχι όπως αυτές θα έπρεπε να είναι, αλλά όπως συμφέρει την επιχείρηση να είναι.

1.2. ΣΚΟΠΟΣ - ΛΟΓΟΙ ΑΣΚΗΣΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ.

Στην Ελλάδα οι μέχρι σήμερα γνωστές παραποιήσεις, είχαν στόχο κυρίως την μείωση των κερδών και της αντίστοιχης φορολογίας μέσα από την διόγκωση των εξόδων. Με την είσοδο όμως πολλών επιχειρήσεων στο χρηματιστήριο και την αυξημένη ενασχόληση του επενδυτικού κοινού, η προσπάθειά τους εστιάζεται πλέον στην αύξηση των εσόδων και στην ταχεία ανάπτυξή τους που θα έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση των κερδών. Αν αυτό δεν συμβαίνει στην πραγματικότητα, αρκετές εταιρίες καταφεύγουν στην παραποίηση των οικονομικών τους καταστάσεων μέσα από επεμβάσεις στα λογιστικά τους βιβλία 'cook the books'. Το θέμα της επινοητικής λογιστικής στην Ελλάδα απασχόλησε τον Μπαραλέξη (2001) ο οποίος με χρήση ερωτηματολογίου εξέτασε τις απόψεις σε δείγμα ορκωτών ελεγκτών και φοροτεχνών λογιστών. Μεταξύ των άλλων αποτελεσμάτων, οι πλέον συχνοί λογιστικοί χειρισμοί αυξήσεων/ μειώσεων των αποτελεσμάτων αναφέρονται στις προβλέψεις για επισφαλείς απαιτήσεις και αποζημιώσεις προσωπικού, στις αποσβέσεις, στο χαρακτηρισμό εξόδων που αφορούν πάγια σε κόστος κτήσης τους, στην αποτίμηση των αποθεμάτων καθώς και σε άλλες κινήσεις όπως καταχώρηση εσόδων/ εξόδων όχι στην σωστή χρήση.

Είναι πλέον γεγονός η έκδοση και δημοσίευση παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων, εφόσον οι διευθύνοντες των εισηγμένων κυρίως επιχειρήσεων λειτουργούν ως "όργανα παραγωγής λογιστικών αριθμών", είτε με την θέλησή τους είτε χωρίς αυτήν. Φυσικά το αναμενόμενο (κυρίως βραχυχρόνιο) όφελος για τις επιχειρήσεις αυτές είναι υψηλότερο από το αντίστοιχο κόστος.

1.2.1. Τεχνικές παραποίησης αποτελεσμάτων.

Οι περισσότερες από τις τεχνικές που χρησιμοποιούνται για την παραποίηση των αποτελεσμάτων μπορούν να ταξινομηθούν σε τρεις γενικές κατηγορίες:

- i) Αλλαγές στις λογιστικές μεθόδους.
- ii) «Παίζοντας» με τις διευθυντικές εκτιμήσεις γύρω από το κόστος.
- iii) Μετατοπίζοντας λογαριασμούς εξόδων – εσόδων από την διαχειριστική περίοδο που πραγματοποιήθηκαν σε προηγούμενες ή επόμενες.

Άλλες αναληθείς καταστάσεις περιλαμβάνουν επιδέξιους χειρισμούς εγγράφων, μεταβολές δοκιμαστικών εγγράφων και έκδοση ψευδών αναφορών εργασίας (Comer 1998). Για παράδειγμα: καταγράφονται έσοδα από αποστολή εμπορευμάτων με πλοίο σε διαχειριστική χρήση στην οποία δεν ανήκαν αλλάζοντας (δίνοντας αναδρομική ισχύ) τα έγγραφα φόρτωσης – αποστολής. Οι σφετεριστικοί χειρισμοί γύρω από την μελέτη του Ενεργητικού της επιχείρησης έχει σαν επακόλουθο κλοπές π.χ. μετρητών ή απογράψιμων στοιχείων της περιουσίας. Η μελέτη του Vanasco (1998) μελετά τον ρόλο επαγγελματικών συλλόγων κυβερνητικών ενεργειών και διεθνών επιτροπών λογιστών και ελεγκτών στην έκδοση κανόνων για την αποτροπή της απάτης σε οικονομικές εκθέσεις και αλλά οικονομικά εγκλήματα.

1.3. ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ.

1.3.1. Εμπειρική άποψη.

Ως προς τις βασικές αδυναμίες του λογιστικού συστήματος η πρώτη αφορά στην χρονική υστέρηση των δημοσιευόμενων λογιστικών καταστάσεων. Οι πλήρεις λογιστικές καταστάσεις δημοσιεύονται μέχρι και 4 μήνες μετά το τέλος της λογιστικής χρήσης, όταν πολλοί από τους χρήστες έχουν ήδη λάβει τις απαραίτητες πληροφορίες. Οι δημοσιευόμενες τριμηνιαίες λογιστικές καταστάσεις λύνουν, αλλά μερικώς, το πρόβλημα του λεγόμενου timing των δημοσιευόμενων καταστάσεων, αφού, αφενός μεν δεν είναι πλήρεις, αφετέρου δε δημοσιεύονται ανά τρίμηνο και όχι ανά συντομότερα χρονικά διαστήματα (π.χ. ανά μήνα).

Η δεύτερη μεγάλη αδυναμία των αναφερθείσων καταστάσεων είναι ότι απεικονίζουν το παρελθόν, ενώ οι χρήστες βασικά ενδιαφέρονται για πληροφορίες που αφορούν στην μελλοντική πορεία της επιχείρησης. Μόνο στο βαθμό που το παρελθόν συνιστά μια ισχυρή ένδειξη του τι θα γίνει στο μέλλον οι καταστάσεις αυτές είναι χρήσιμες.

Η τρίτη αδυναμία οφείλεται στην αναγκαστική περιοδικότητα των καταστάσεων αυτών, στο ότι δηλαδή αναφέρονται σε μια ορισμένη χρονική περίοδο (π.χ. έτος, τρίμηνο) που ουδεμία σχέση έχει με την χρονική διάρκεια της κάθε "επιχείρησης". Η περιοδικότητα αυτή δημιουργεί το περίφημο πρόβλημα της κατανομής (the allocation problem) των εξόδων μέσα στο χρόνο/ περίοδο που πολλές φορές γίνεται κατά τρόπο υποκειμενικό (π.χ. κατανομή αποσβέσεων) και άρα αυθαίρετο. Εδώ εντάσσεται και το πρόβλημα της πραγματοποίησης (realization) του εσόδου (π.χ. καταγραφή των εσόδων ενός έργου που έχει διάρκεια δύο, τριών ή και περισσότερων ετών).

1.3.2. Χρηματοοικονομική άποψη.

Χωρίς να παραβλέπεται η χρησιμότητα των λογιστικών καταστάσεων πρέπει να επισημανθεί το γεγονός ότι αυτές παρουσιάζουν ορισμένα σοβαρά μειονεκτήματα, τα οποία συνδέονται με την φύση τους ως στατικές λογιστικές καταστάσεις:

α) Ο ισολογισμός παρουσιάζει συνήθως τα διάφορα μεγέθη της επιχειρήσεως σε ιστορικές και όχι σε τρέχουσες τιμές. Έτσι όλα τα περιουσιακά στοιχεία και οι υποχρεώσεις μιας επιχειρήσεως εμφανίζονται συνήθως σε τιμές ιστορικού κόστους βασισμένες σε γεγονότα του παρελθόντος. Η απεικόνιση των μεγεθών του ισολογισμού σε ιστορικές τιμές αντιπροσωπεύει αξίες που αναφέρονται σε τιμές που υπήρχαν κατά το χρόνο που συνέβησαν τα λογιστικά γεγονότα. Όταν όμως οι τιμές μεταβάλλονται σημαντικά από έτος σε έτος, όπως πολύ συχνά συμβαίνει σήμερα λόγω του υπάρχοντος πληθωρισμού, τα μεγέθη του ισολογισμού δεν αντιπροσωπεύουν πλέον την πραγματικότητα, γιατί δεν δίνουν την πραγματική αξία της επιχειρήσεως, αφού δεν αναφέρονται σε πραγματικές τρέχουσες τιμές.

β) Ένα άλλο συναφές επίσης πρόβλημα που συνδέεται με τον ισολογισμό, είναι η μεταβολή της αγοραστικής δυνάμεως του νομίσματος, στην οποία αναφέρονται τα διάφορα μεγέθη, δηλαδή του Ευρώ στην συγκεκριμένη περίπτωση. Θα πρέπει λοιπόν κάθε χρόνο να γίνεται αναπροσαρμογή των ιστορικών τιμών των μεγεθών του ισολογισμού, ώστε να αντισταθμίζεται η απώλεια της αγοραστικής αξίας του νομίσματος στο οποίο αναγράφονται τα ποσά. Κάτι τέτοιο όμως δεν γίνεται, με αποτέλεσμα ο ισολογισμός να απεικονίζει στοιχεία με αξίες του αυτού μεν νομίσματος, διαφορετικής όμως αγοραστικής δυνάμεως από έτος σε έτος.

1.4. ΓΕΝΕΣΙΟΥΡΓΕΣ ΑΙΤΙΕΣ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ.

Η άσκηση της επινοητικής λογιστικής προκύπτει από την σύγκρουση συμφερόντων που υπάρχει μεταξύ της διοίκησης της επιχείρησης και των χρηστών των χρηματικών καταστάσεων ως προς την παρουσίαση των καταστάσεων αυτών. Ειδικότερα, ως προς τις γενεσιουργές αιτίες άσκησης της δημιουργικής λογιστικής αυτές μπορούν να συνοψισθούν στις παρακάτω:

- 1) Δανεισμός από την κεφαλαιαγορά
- 2) Κερδοσκοπία της διοίκησης επί των μετοχών της επιχείρησης (insider trading)
- 3) Άσκηση μερισματικής πολιτικής
- 4) Αποζημίωση της διοίκησης (bonus compensation)
- 5) Πολιτικό κόστος
- 6) Καταβολή λιγότερου φόρου εισοδήματος
- 7) Διασφάλιση του ελέγχου διαχείρισης της επιχείρησης (ownership control)
- 8) Πίεση από τα εργατικά συνδικάτα
- 9) Πίεση από τους θεσμικούς επενδυτές
- 10) Πίεση από τους χρηματοοικονομικούς αναλυτές

Ο δανεισμός της επιχείρησης από την κεφαλαιαγορά (τράπεζες, χρηματιστήριο, άλλα πιστωτικά ιδρύματα) συνιστά, ίσως, το σημαντικότερο κίνητρο για την άσκηση της δημιουργικής λογιστικής αφού ορισμένα λογιστικά μεγέθη λαμβάνονται σοβαρά υπόψη κατά το δανεισμό αυτό. Για παράδειγμα, η κερδοφορία της επιχείρησης και η σχέση ίδιων προς ξένα κεφάλαια αποτελούν αποφασιστικούς παράγοντες για τη σύναψη δανείων από τις τράπεζες. Στις περισσότερες δε των περιπτώσεων συντάσσονται και συμβόλαια μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών (τράπεζας και επιχείρησης) βάσει των οποίων στην περίπτωση που ο δείκτης αποδοτικότητας της επιχείρησης και ο δείκτης δανειακής επιβάρυνσης ξεπεράσουν ορισμένα όρια σταματά η δανειοδότηση της επιχείρησης και γίνεται ανάκληση του δανείου. Ομοίως, προκειμένου η επιχείρηση να εισαχθεί και να αντλήσει τα απαιτούμενα κεφάλαια από το χρηματιστήριο πρέπει να παρουσιάζει ικανοποιητικά αποτελέσματα. Επόμενο είναι, λοιπόν, οι επιχειρήσεις να καταφεύγουν στην άσκηση επινοητικής λογιστικής προκειμένου να παρουσιάσουν μια αρεστή στην κεφαλαιαγορά εικόνα και έτσι να επιτύχουν

τους επιδιωκόμενους στόχους τους. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα όταν μια τέτοια άσκηση εξυπηρετείται θαυμάσια από τις αδυναμίες και τα κενά του ίδιου του λογιστικού συστήματος και των συναφών νόμων.

Η κερδοσκοπία επί της τιμής της μετοχής της επιχείρησης εκ μέρους της διοίκησης αναφέρεται, επίσης, στη βιβλιογραφία ως ένας από τους πιο σημαντικούς λόγους άσκησης της δημιουργικής λογιστικής. Δηλαδή η διοίκηση, προκειμένου να αυξηθεί η τιμή της μετοχής της επιχείρησής της, υπερτονίζει τα κέρδη χρήσεως και ταυτοχρόνως προβαίνει στην αγορά μετοχών της επιχείρησης πράγμα που οδηγεί (πιθανόν) σε περαιτέρω αύξηση της τιμής της μετοχής. Όταν δε ο υπερτονισμός των κερδών χρήσεως γίνεται για την απόκρυψη μιας πενιχρής επίδοσης, τότε η διοίκηση προβαίνει στην πώληση μετοχών της επιχείρησης, αλλά κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να μην κινήσει τις υποψίες της επιτροπής κεφαλαιαγοράς.

Αναφορικώς τώρα προς τα μερίσματα ως κινήτρου άσκησης δημιουργικής λογιστικής, όπως υποστηρίζεται στη λογιστική βιβλιογραφία, το ύψος των μερισμάτων είναι ένας σημαντικός προσδιοριστικός παράγοντας της τιμής της μετοχής. Συγκεκριμένα δε υποστηρίζεται ότι μια διαχρονικά σταθερή πορεία κερδών οδηγεί σε υψηλότερα επίπεδα διανεμόμενων μερισμάτων και υψηλότερα επίπεδα τιμών των μετοχών. Αυτό σε συνδυασμό και με την πιθανή κερδοσκοπία επί της τιμής της μετοχής της επιχείρησης εκ μέρους της διοίκησής της, είναι δυνατό να οδηγήσει την διοίκηση στην υιοθέτηση πολιτικών και πρακτικών που οδηγούν στην ομαλοποίηση των κερδών (income smoothing). Επιπλέον, ο νόμος ή σχετικές συμφωνίες ορίζουν την διανομή ενός ορισμένου ποσού κερδών ως μερισμάτων χρήσεως. Η διανομή μερισμάτων, όμως, επηρεάζει τη ρευστότητα της επιχείρησης. Έτσι η διοίκηση είναι δυνατόν να προσφύγει στην δημιουργική λογιστική, προκειμένου να περιορίσει την εκροή χρήματος, ιδίως όταν αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα ρευστότητας.

Η σύνδεση του ύψους των κερδών χρήσεως με την αμοιβή / αποζημίωση της διοίκησης (ένα κίνητρο που θεσπίζουν οι μέτοχοι, ώστε η διοίκηση να μεγιστοποιεί τις προσπάθειές της για την επίτευξη όσο το δυνατόν υψηλότερων κερδών) συνιστά ένα άλλο σημαντικό κίνητρο για την αυξομείωση των κερδών έτσι ώστε η αποζημίωση της διοίκησης να μην επηρεάζεται. Δηλαδή, όταν τα κέρδη χρήσεως είναι χαμηλότερα του

κατώτερου σημείου του στόχου (για πρόσθετη αμοιβή — bonus) τα υπερτονίζει, ώστε να μην επηρεασθεί αρνητικά η αποζημίωσή της, όταν δε είναι υψηλότερα του ανώτερου σημείου του στόχου τα μειώνει, ώστε να μην δημιουργηθεί άσχημο προηγούμενο, όσον αφορά την μελλοντική αποζημίωσή της.

Ένα άλλο σημαντικό κίνητρο για την (εικονική) ομαλοποίηση των κερδών χρήσεως εκ μέρους των διοικήσεων των επιχειρήσεων, είναι το πολιτικό κόστος, το οποίο συνεπάγεται μια μεγάλη προς τα άνω ώθηση των κερδών της επιχείρησης. Ειδικότερα, πολύ υψηλά κέρδη χρήσεως είναι δυνατόν να θεωρηθούν ως το αποτέλεσμα μονοπωλιακής πρακτικής και να προκαλέσουν την επέμβαση των κρατικών οργάνων προς διόρθωση της κατάστασης. Την επέμβαση των κρατικών οργάνων, όμως, μπορεί να προκαλέσει και μια σημαντική προς τα κάτω διακύμανση των κερδών καθόσον σηματοδοτούν κρίση και άρα ενδελεχή έλεγχο προς εντοπισμό των αιτιών της κρίσης. Αυτά, βέβαια, ισχύουν κυρίως για τις μεγάλου μεγέθους επιχειρήσεις που έχουν τις μετοχές τους εισηγμένες στο χρηματιστήριο.

Η πληρωμή λιγότερου φόρου εισοδήματος είναι δυνατόν να οδηγήσει τις επιχειρήσεις (περισσότερο, ίσως, τις προσωπικές εταιρίες) στην άσκηση της επινοητικής λογιστικής και μάλιστα της αθέμιτης (εικονική μείωση των κερδών χρήσεως). Τουναντίον η διασφάλιση της θέσης της διοίκησης της επιχείρησης σε χαλεπούς καιρούς, ως και η αποφυγή μείωσης της αποζημίωσής της είναι δυνατό να οδηγήσουν την διοίκηση στην εικονική βελτίωση των πενιχρών κερδών χρήσεως. Ενώ μια απροσδόκητη αύξηση των κερδών χρήσεως είναι πιθανόν να οδηγήσει την διοίκηση στην εικονική μείωση αυτών για δύο λόγους. Πρώτον, μια τέτοια επίδοση δεν αυξάνει σημαντικά την πιθανότητα διασφάλισης της θέσης μιας διοίκησης που προηγουμένως είχε μια ικανοποιητική επίδοση. Δεύτερον, και ίσως σπουδαιότερο, μια τέτοια απρόσμενα καλή επίδοση δημιουργεί κακό προηγούμενο για μελλοντικές συγκρίσεις της επίδοσης της διοίκησης εκ μέρους (της γενικής συνέλευσης) των μετόχων.

Τέλος, σημαντικά κίνητρα για την άσκηση της δημιουργικής λογιστικής συνιστούν οι πιέσεις τις οποίες δέχεται η διοίκηση των επιχειρήσεων εκ μέρους ορισμένων ομάδων χρηστών, όπως τα εργατικά συνδικάτα, οι θεσμικοί επενδυτές και οι χρηματοοικονομικοί αναλυτές.

Συγκεκριμένα, και αναφορικός προς την πίεση των εργατικών συνδικάτων, στις διαπραγματεύσεις μεταξύ διοίκησης και εργατικών σωματείων για την αύξηση μισθών / ημερομισθίων λαμβάνεται σοβαρά υπόψη, μεταξύ των άλλων, το επίπεδο των κερδών. Η εμπειρική δε ένδειξη (στο εξωτερικό) είναι ότι το ύψος των αμοιβών προσωπικού και το ύψος των κερδών χρήσεως των επιχειρήσεων συνδέονται διαχρονικά. Καθώς δε μια απότομη σημαντική αύξηση των κερδών χρήσεως, αυξάνει, κατ' αρχήν, τις πιέσεις για αύξηση μισθών / ημερομισθίων, μια δε απότομη μείωση κερδών σκορπά φόβο και ανασφάλεια στο εργατικό δυναμικό, είναι επόμενο η διοίκηση των επιχειρήσεων να προσπαθεί να βρει τρόπους «ομαλοποίησης» των κερδών.

Ως προς την πίεση προς την επιχείρηση από τους θεσμικούς επενδυτές, η πίεση αυτή μπορεί να οδηγήσει στην εικονική βελτίωση των κερδών χρήσεως, ώστε να αυξηθούν οι τιμές των μετοχών και τα σχετικά κέρδη των επενδυτών και έτσι να προσελκυσθούν περισσότεροι επενδυτές. Τέλος, καθώς οι χρηματοοικονομικοί αναλυτές προβαίνουν στην δημοσίευση προϋπολογιστικών χρηματοοικονομικών καταστάσεων βασιζόμενοι κυρίως στην πληροφόρηση που έχουν από την διοίκηση των επιχειρήσεων, μια σοβαρή απόκλιση μεταξύ προϋπολογιστικών και απολογιστικών καταστάσεων θα απέβαινε σε βάρος τόσο των χρηματοοικονομικών αναλυτών, όσο και των τιμών των μετοχών των επιχειρήσεων. Επόμενο είναι, λοιπόν, οι διοικήσεις των επιχειρήσεων να καταβάλουν κάθε προσπάθεια, ώστε οι αποκλίσεις αυτές να μην είναι σημαντικές (εικονική προσαρμογή των απολογιστικών προς τις προϋπολογιστικές καταστάσεις).

Ίσως κάποιος αναγνώστης να ισχυρισθεί ότι οι διοικήσεις των επιχειρήσεων δεν είναι δυνατόν να καταφεύγουν στην άσκηση της επινοητικής λογιστικής προκειμένου να εξυπηρετήσουν συγκεκριμένους στόχους τους, γιατί κάτι τέτοιο μακροπρόθεσμα θα είχε εντελώς αντίστροφα αποτελέσματα. Σε ένα τέτοιο επιχείρημα ο αντίλογος είναι ότι στη σχετική βιβλιογραφία υποστηρίζεται ότι οι διοικήσεις των επιχειρήσεων ενδιαφέρονται πρωτίστως για τα βραχυχρόνια αποτελέσματα των αποφάσεών τους. Εν πάση δε περιπτώσει ο Moses σε σχετική μελέτη του το 1979 έδειξε ότι η «ομαλοποίηση» κερδών είναι παρούσα και σε μακροχρόνια διαστήματα.

1.5. ΜΟΡΦΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ.

Η άσκηση της δημιουργικής λογιστικής από τις διοικήσεις των επιχειρήσεων είναι πάρα πολύ παλιά. Κατά καιρούς έχουν γραφτεί πολλά άρθρα πάνω σε διάφορες μορφές άσκησης δημιουργικής λογιστικής. Οι πιο σημαντικές και οι πιο κοινές μορφές δημιουργικής λογιστικής που παρατηρούνται είναι οι εξής:

1) "Income smoothing", που αφορά τους σκόπιμους εκείνους λογιστικούς χειρισμούς που αποβλέπουν στον περιορισμό των (έντονων) διακυμάνσεων των κερδών, δηλαδή την σταθεροποίησή τους. Γενικά, μπορούμε να πούμε ότι βασικός στόχος των επιχειρήσεων που ασκούν το αποκαλούμενο "income smoothing", αποβλέπουν στην ομαλοποίηση των κερδών τους.

2) "Window dressing", που αφορά τον ευπρεπισμό του ισολογισμού με σκόπιμες πράξεις ή παραλήψεις ώστε να εξυπηρετηθούν καλύτερα οι στόχοι της επιχείρησης (π.χ. να εμφανίζεται μια τέτοια διάρθρωση ιδίων προς ξένα κεφάλαια και μια τέτοια ρευστότητα ώστε να μην αποθαρρύνεται η δανειοδότηση της επιχείρησης). Γενικά ο όρος "window dressing" αναφέρεται στη με λογιστική πράξη καλύτερευση των λογιστικών καταστάσεων (π.χ. αναπροσαρμογή παγίων).

3) "Off- balance sheet financing", όπου τον δανεισμό των επιχειρήσεων χωρίς να τον εμφανίζουν στον ισολογισμό τους (π.χ. χρηματοδοτική μίσθωση)

4) "Cosmetic accounting".

1.6. ΕΙΔΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ.

Όπως έχουμε προαναφέρει, ο απώτερος σκοπός της άσκησης δημιουργικής λογιστικής από τις επιχειρήσεις είναι η παραβίαση των λογιστικών κανόνων και νόμων, με σκοπό την παρουσίαση των λογιστικών καταστάσεων, όχι όπως αυτές θα έπρεπε να είναι, αλλά όπως συμφέρει την επιχείρηση να είναι.

Επομένως υπάρχουν δύο είδη δημιουργικής λογιστικής, η θεμιτή και η αθέμιτη δημιουργική λογιστική.

- Η θεμιτή δημιουργική λογιστική εκμεταλλεύεται τους λογιστικούς κανόνες και νόμους
- Η αθέμιτη δημιουργική λογιστική παραβιάζει τους λογιστικούς κανόνες και νόμους

Όμως, amφότερα τα είδη δημιουργικής λογιστικής έχουν τις ίδιες γενεσιουργές αιτίες. Βασικά, ασκούνται από τα ίδια πρόσωπα και έχουν τις ίδιες επιπτώσεις στους δημοσιευμένους λογαριασμούς. Ως εκ τούτου, η επινοητική λογιστική είναι ένα πρόβλημα με δύο όψεις, οι οποίες θα πρέπει να αποτελέσουν αντικείμενο εξέτασης λόγω των σοβαρών επιπτώσεων επί των λογιστικών καταστάσεων.

1.7. ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΣ FRAUD- ERROR.

Ένας λογιστικός έλεγχος πρέπει να προγραμματισθεί και να εκτελεσθεί, να λάβει την λογική διαβεβαίωση για εάν οι οικονομικές δηλώσεις είναι χωρίς υλικές λανθασμένες διατυπώσεις, εάν είναι προκαλούμενος από το λάθος ή την απάτη.

Ένας λογιστικός έλεγχος απαιτεί την οφειλόμενη επαγγελματική προσοχή, η οποία στην συνέχεια απαιτεί, ό,τι ο επαγγελματικός σκεπτικισμός άσκησης ελεγκτών.

Η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων είναι ένα φαινόμενο που παρατηρείται όλο και πιο συχνά τα τελευταία χρόνια. Σε πρωταρχικό επίπεδο η παραποίηση συνίσταται είτε σε εικονική αύξηση του ενεργητικού, των πωλήσεων και των κερδών, είτε σε εικονική μείωση του παθητικού, των εξόδων και απωλειών. Όταν μια οικονομική κατάσταση εμπεριέχει τέτοιες παραποιήσεις ώστε να μην είναι πλέον αντιπροσωπευτική της πραγματικής εικόνας της επιχείρησης, τότε γίνεται λόγος για απάτη. Ως απάτη μπορούμε να ορίσουμε τα εσκεμμένα "λάθη" που διαπράττονται από την διεύθυνση με σκοπό να θίξουν τα συμφέροντα επενδυτών και πιστωτών μέσω παραπλανητικών οικονομικών καταστάσεων (Elliott και Willington 1980).

Ο όρος **λογιστική απάτη** αναφέρεται:

- α) Στον χειρισμό, τη νόθευση ή την αλλοίωση των καταχωρήσεων ή των αποδεικτικών στοιχείων
- β) Στη μη σωστή παρουσίαση των στοιχείων του ενεργητικού της επιχείρησης
- γ) Στην απόκρυψη ή παράλειψη αναφοράς των επιπτώσεων των παραπάνω καταχωρήσεων ή των αποδεικτικών στοιχείων
- δ) Στην καταχώρηση συναλλαγών χωρίς ουσία (εικονικές συναλλαγές)
- ε) Στην κακή εφαρμογή των αρχών και προτύπων της λογιστικής.

Το είδος της λογιστικής απάτης που έχει σχέση με σκόπιμες εσφαλμένες διατυπώσεις ή παραλείψεις ποσών ή αποκαλύψεις ως προς τις οικονομικές καταστάσεις, είναι πρόβλημα που έχει πάρει μεγάλη διάσταση στην Αμερική. Σύμφωνα με εκτιμήσεις 400 δις \$ ετησίως (Wells, 1997). Σε μία παγκόσμια

οικονομία και στο διεθνές εμπόριο, η διεθνής τάση για απάτη έχει επίδραση σε όλες τις χώρες.

Ο όρος λάθος ή σφάλμα (error) αναφέρεται σε εκούσια, μη σκόπιμα λάθη στις οικονομικές καταστάσεις, όπως:

- α) Αριθμητικά ή λάθη από αβλεψία του προσωπικού του λογιστηρίου που αφορούν καταχωρήσεις και αποδεικτικά στοιχεία
- β) Εκ παραδρομής ή παρερμηνεία της πραγματικής κατάστασης που αφορούν συναλλαγές
- γ) Μη σωστή εφαρμογή των αρχών και προτύπων λογιστικής

Τα όρια μεταξύ των δύο παραπάνω κατηγοριών στην πράξη δεν είναι ξεκάθαρα, ώστε να μην μπορεί να πει κάποιος ότι " το άσπρο είναι άσπρο και το μαύρο είναι μαύρο ".

1.7.1. Παλαιότερη βιβλιογραφία.

Κανείς δεν γνωρίζει πόσες επιχειρηματικές αποτυχίες οφείλονται στην απάτη αλλά αναμφισβήτητα πολλές επιχειρήσεις πτωχεύουν κάθε χρόνο εξαιτίας απωλειών από απάτες. Στις Η.Π.Α οι περιπτώσεις απάτης παρατηρούνται σε όλη την βιομηχανία, περισσότερες κατά τα φαινόμενα απώλειες στις οικονομικές καταστάσεις του κατασκευαστικού κλάδου, των τραπεζών, πετρελαίου και αερίου και στον κλάδο της υγείας (Wells, 1997). Απώλειες συναντάμε σχεδόν σε κάθε 'περιοχή' και όχι μόνο για τα μετρητά. Οι απώλειες μετρητών, στην πραγματικότητα, είναι στην χαμηλότερη βαθμίδα των περιπτώσεων απάτης. Η απάτη σε λογαριασμούς εισπρακτέους, εξόδων για υπηρεσίες και απώλειες απογραφής είναι η κάθε μια τους τρεις φορές υψηλότερη σε σύγκριση με την απάτη στον λογαριασμό μετρητών.

Η απάτη δεν είναι πρόβλημα μόνο των μεγάλων επιχειρήσεων. Μικρές επιχειρήσεις με 1-100 εργαζόμενους είναι επίσης επιρρεπείς. Αυτό είναι ένα σημαντικό πρόβλημα διότι ο αντίκτυπος της απάτης είναι μεγαλύτερος καθώς μια μικρή επιχείρηση δεν διαθέτει τους πόρους να απορροφήσει την απάτη.

Μια αναφορά της επιτροπής οργανισμού εγγυήσεων της Treadway Commission (COSO), που συντάχθηκε από τον Beasley (1999), εξετάζει παραπονημένες οικονομικές αναφορές από το 1987-1997 σε δημόσιες επιχειρήσεις των Η.Π.Α. Μερικά από τα πιο σημαντικά στοιχεία που προέκυψαν από την μελέτη είναι:

- i) Οι επιχειρήσεις που εμπλέκονται γενικά σε απάτη ήταν μικρές, οι περισσότερες (78% του δείγματος) δεν ήταν εγγεγραμμένες στο New York ή American stock Exchanges.
- ii) Οι επιπτώσεις της απάτης αφορούσαν την κορυφή του αναφερόμενου οργανισμού. Στο 72% των περιπτώσεων, το CEO βρέθηκε να συνδέεται με την απάτη και στο 43% το CEO συνδεόταν με την ίδια την παραπονημένη κατάσταση.
- iii) Οι ελεγκτικές επιτροπές και τα συμβούλια των επιχειρήσεων αποδείχτηκαν αδύναμα. Οι περισσότερες επιτροπές ελέγχου συναντιόντουσαν σπανίως και τα συμβούλια διευθυντών των επιχειρήσεων είχαν υπεροχή σε εσωτερικούς ή άλλους

«επιτήδειους διευθυντές», ιδιοκτήτες κοινών μετοχών με προφανώς μικρή εμπειρία στην διεύθυνση επιχειρήσεων άλλων. Το 25% των εταιριών δεν διέθετε επιτροπή ελέγχου.

- iv) Οι ιδρυτές και τα μέλη του συμβουλίου κατείχαν σημαντικό μερίδιο της εταιρίας. Περίπου στο 40% των επιχειρήσεων, εντολές ψήφου με πληρεξουσιότητα, δίνουν αποδεικτικά στοιχεία για την ύπαρξη οικογενειακών σχέσεων μεταξύ των διευθυντών και των υπαλλήλων. Στις μισές περίπου επιχειρήσεις ο ιδρυτής και ο τρέχων CEO ήταν το ίδιο άτομο.
- v) Οι εταιρίες που διέπραξαν απάτη είχαν σημαντικές συνέπειες όπως: πτώχευση, σημαντικές αλλαγές στο ιδιοκτησιακό καθεστώς και αναστολή των διεθνών εμπορικών τους συναλλαγών.

Από τις εξεταζόμενες περιπτώσεις προκύπτει ότι ο λογαριασμός μετρητών, η απογραφή και οι συνδεδεμένες με αυτές τις ενέργειες συναλλαγές είναι επιρρεπείς στην απάτη. Οι ελεγκτές τονίζουν ως εν δυνάμει κατάχρησης λογαριασμούς, την απογραφή και τα μετρητά.

Οι τυπικές μέθοδοι παραποίησης αφορούν μεγέθυνση εσόδων ή στοιχείων του Ενεργητικού είτε εμφανίζοντας τα έσοδα πρόωρα είτε εμφανίζοντας εικονικά έσοδα. Πολλές από αυτές τις περιπτώσεις έχουν επιπτώσεις μόνο για την συγκεκριμένη χρήση. Ένας άλλος τρόπος εικονικής αύξησης των εσόδων είναι η εμφάνιση των επιχορηγήσεων μειωμένων. Επίσης η πλασματική αύξηση της αξίας της περιουσίας των εγκαταστάσεων και των μηχανημάτων καθώς και η καταγραφή στοιχείων του Ενεργητικού που δεν υπάρχουν.

1.8. ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΣΚΗΣΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΜΕΤΡΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ ΑΥΤΟΥ.

Η κατάρτιση και παρουσίαση των λογιστικών καταστάσεων όχι όπως αυτές θα έπρεπε να δείχνονται με βάση τους λογιστικούς κανόνες και νόμους, αλλά κατά πως συμφέρει τις διοικήσεις των επιχειρήσεων, δηλαδή η δημοσίευση παραπλανητικών πληροφοριών, δεν μπορεί παρά να έχει, κατ' αρχήν, δυσμενείς επιπτώσεις επί των (εξωτερικών) χρηστών των καταστάσεων αυτών, γιατί μπορεί να τους οδηγήσει σε λανθασμένες αποφάσεις. Ήδη από το 1985 ο τότε πρόεδρος του Ινστιτούτου Ορκωτών Λογιστών της Αγγλίας και Ουαλίας (ICAEW) έκρουσε τον κώδωνα του κινδύνου και περιέγραψε το φαινόμενο της επινοητικής λογιστικής ως ένα πολύ σοβαρό πρόβλημα. Την ίδια βασικά ανησυχία έχει εκφράσει και το Σώμα Θέσπισης Λογιστικών Προτύπων (FASB) των Η.Π.Α. Κάποιοι άλλοι, όπως ο Wild (1987), πηγαίνουν ακόμη πιο πέρα τονίζοντας πως η δημιουργική λογιστική θέτει εν αμφιβόλω αυτόν τον ίδιο τον απώτερο σκοπό κατάρτισης και δημοσίευσης των λογιστικών καταστάσεων.

Φαίνεται, λοιπόν, πως στις τόσο προηγμένες λογιστικά χώρες, όπως στο Η.Β. και τις Η.Π.Α., έχει γίνει αποδεκτό πως η άσκηση της δημιουργικής λογιστικής μπορεί να οδηγήσει σε λανθασμένες αποφάσεις. Ο δε μνημονευθείς Naser διατείνεται πως προκειμένου να διαφυλαχθεί ο απώτερος σκοπός κατάρτισης και δημοσίευσης των λογιστικών καταστάσεων, θα πρέπει να θεσπισθούν κριτήρια αναφορικά με την αναγνώριση ενός στοιχείου ως ενεργητικού, ως παθητικού, ως εξόδου ή εσόδου και ως επένδυσης.

Προς την παραπάνω κατεύθυνση κινούνται τα αρμόδια όργανα θέσπισης λογιστικών προτύπων ή νόμων, αλλά και οι ίδιες οι επαγγελματικές ενώσεις των λογιστών – ελεγκτών που είναι επιφορτισμένες με την κατάρτιση και έλεγχο των λογιστικών καταστάσεων. Έτσι στο Η.Β. έχουν εκδοθεί λογιστικά πρότυπα και σχέδια προτύπων που στοχεύουν στον περιορισμό τόσο του window dressing, όσο και του off-balance sheet financing. Για παράδειγμα, η έκδοση από το Η.Β. του λογιστικού προτύπου SSAP 21 Accounting for Lease and Hire Purchase Contracts στοχεύει στην εξάλειψη της μίσθωσης (leasing) ως μιας μορφής off-balance sheet financing. Η δε Exposure Draft 42 προσπαθεί να περιορίσει τα ποσά ενεργητικού και παθητικού που δεν

εμφανίζονται στις λογιστικές καταστάσεις των επιχειρήσεων. Το ίδιο ισχύει και στις Η.Π.Α., οι οποίες έχουν μεγαλύτερη παράδοση στην έκδοση λογιστικών προτύπων.

Εκτός του Η.Β. και των Η.Π.Α., όμως, οι άλλες χώρες δεν έχουν ασχοληθεί, ή δεν έχουν ασχοληθεί σοβαρά, με το πρόβλημα της δημιουργικής λογιστικής. Αυτό δεν οφείλεται στο ότι στις άλλες χώρες δεν ασκείται δημιουργική λογιστική, αλλά, ίσως, στο ότι τα αρμόδια κρατικά όργανα και οι επαγγελματικές ενώσεις θεωρούν την άσκηση της δημιουργικής λογιστικής ως κάτι το φυσικό και αναπόφευκτο, ή δεν θεωρούν ότι η άσκηση της έχει λάβει τέτοιες διαστάσεις, ώστε να συνιστά ένα σοβαρό πρόβλημα. Πρέπει εδώ να αναφερθεί, ότι το κατά πόσο η δημιουργική λογιστική συνιστά σοβαρό πρόβλημα ή όχι εξαρτάται βασικά από δύο παράγοντες:

- 1) Από την έκταση εφαρμογής της δημιουργικής λογιστικής
- 2) Από το πόσο επαίοντες (sophisticated) είναι οι χρήστες των λογιστικών πληροφοριών, ιδιαίτερα δε οι χρηματοοικονομικοί αναλυτές, και άρα από το κατά πόσο μπορούν να εκτιμήσουν και να λάβουν υπόψη τους τις στρεβλώσεις των καταστάσεων αυτών από την άσκηση της δημιουργικής λογιστικής.

Στην Ελλάδα, παρόλο που διάχυτη είναι η εντύπωση ότι ασκείται δημιουργική λογιστική, και μάλιστα σε σημαντικό βαθμό, ουδεμία έρευνα έχει διεξαχθεί σχετικά με την έκταση εφαρμογής της, με το κατά πόσο θεωρείται ότι συνιστά σοβαρό λογιστικό πρόβλημα, και, αν ναι, τι μέτρα θα πρέπει να ληφθούν για τον περιορισμό του προβλήματος αυτού.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 2

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ «EARNINGS MANAGEMENT»

2.1. ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

Παρά την αξιοσημείωτη προσοχή στο φαινόμενο της διαχείρισης των αποτελεσμάτων, από τους ρυθμιστές των λογιστικών κανόνων και τον οικονομικό τύπο, η ακαδημαϊκή έρευνα έχει δείξει περιορισμένα αποδεικτικά στοιχεία ύπαρξης του φαινομένου. Αντίθετα, οι επαγγελματίες λογιστές και οι ελεγκτές, φαίνεται να πιστεύουν ότι η διαχείριση των αποτελεσμάτων αποτελεί πρόβλημα. Η μέχρι στιγμής ακαδημαϊκή έρευνα δεν έχει δώσει σαφείς αποδείξεις για το αν και κατά πόσο η διαχείριση των αποτελεσμάτων έχει μεγάλη επίδραση στο μέσο όρο των αναφερόμενων κερδών, ή σαφή απάντηση στο εάν το οποιοδήποτε είδος διαχείρισης ενδεχομένως εφαρμόζεται θα πρέπει να απασχολεί τους επενδυτές.

Ο στόχος μας σ' αυτή τη μελέτη είναι να συμβιβάσουμε αυτές τις διαφορετικές προσεγγίσεις του φαινομένου της διαχείρισης των αποτελεσμάτων – το οποίο από την μια εμφανίζεται ως πρόβλημα στην πράξη, (και έχει φτάσει να απασχολεί σε μεγάλο βαθμό τους ρυθμιστές των λογιστικών κανόνων) ενώ δεν αναφέρεται συστηματικά (ως πρόβλημα) στην ακαδημαϊκή βιβλιογραφία.

Μελετώντας τις απόψεις τόσο των ακαδημαϊκών – οι οποίες βασίζονται σε στατιστικές αναλύσεις μεγάλων δειγμάτων – όσο και των επαγγελματιών λογιστών – οι οποίες βασίζονται στην στενή εξέταση συγκεκριμένων σημείων των οικονομικών αναφορών – ελπίζουμε να δώσουμε κάποιες απαντήσεις χρήσιμες και για τις δύο ομάδες.

Υπάρχουν διάφοροι λόγοι που εξηγούν το διαχωρισμό των θέσεων απέναντι στο ίδιο φαινόμενο, μεταξύ των επαγγελματιών από την μια και των ακαδημαϊκών από την άλλη.

α) Αρχικά, είναι η τάση προς γενίκευση που κυριαρχεί στις ακαδημαϊκές μελέτες και έρευνες σε σχέση με το φαινόμενο της διαχείρισης αποτελεσμάτων. Η τάση αυτή οδηγεί συχνά στην επιλογή, μελέτη και ανάλυση μεγάλων δειγμάτων, και στην χρήση στατιστικών στοιχείων και στατιστικών ορισμών, οι οποίοι ίσως δεν προσφέρονται για την αναγνώριση περιπτώσεων διαχείρισης αποτελεσμάτων στην πράξη. Για τον λόγο αυτό, οι τρέχουσες μεθοδολογίες έρευνας δεν είναι και τόσο αποδοτικές στο να εντοπίζουν περιπτώσεις όπου στην πράξη εφαρμόζεται το υπό μελέτη φαινόμενο.

- Σε αντίθεση, οι επαγγελματίες λογιστές και κυρίως οι ελεγκτές, έρχονται καθημερινά αντιμέτωποι με συγκεκριμένες περιπτώσεις διαχείρισης- παραποίησης αποτελεσμάτων κυρίως επειδή το αντικείμενό τους διαφέρει από αυτό της ακαδημαϊκής έρευνας. Η καθημερινή αντιμετώπιση του φαινομένου στην πράξη, μπορεί να δώσει σημαντικά στοιχεία που να οδηγήσουν στον εντοπισμό πρακτικών διαχείρισης αποτελεσμάτων.

β) Δεύτερον, οι ακαδημαϊκοί εστιάζουν σε συγκεκριμένα δείγματα και "κίνητρα διευθυντών" τα οποία :

- i) δεν χαίρουν μεγάλης σημασίας από τους επαγγελματίες
- ii) δεν είναι ιδιαίτερα αποδοτικά στην αναγνώριση πρακτικών διαχείρισης αποτελεσμάτων.

Για παράδειγμα, οι ακαδημαϊκοί τείνουν να εστιάζουν την προσοχή τους σε κίνητρα που προέρχονται από συμφωνίες και συμβόλαια, όπως: σχέδια (συμφωνίες) για bonus, δάνεια (debt-covenants) κ.τ.λ., ενώ οι επαγγελματίες, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, τείνουν να σκέφτονται περισσότερο τα κίνητρα που προέρχονται από τις κεφαλαιουχικές αγορές, όπως για παράδειγμα το αν οι εταιρείες συμφωνούν με τις προβλέψεις-προσδοκίες των αναλυτών για κάθε τρίμηνο, τετράμηνο, έτος.

γ) Τρίτον, οι ακαδημαϊκοί και οι επαγγελματίες φαίνεται να έχουν διαφορετική άποψη για το μέτρο στο οποίο η επενδυτική λογιστική, μετριάξει τα προβλήματα στην παρουσίαση οικονομικών μεγεθών, όπως π.χ. το πρόβλημα της διαχείρισης των αποτελεσμάτων. Για παράδειγμα, οι ακαδημαϊκοί συνήθως βασίζονται στην αποδοτικότητα της αγοράς και αποφαίνονται ότι η διαχείριση των αποτελεσμάτων δεν είναι πρόβλημα εφ' όσον δεν γίνεται καθόλου αντιληπτή από τους επενδυτές. Οι επαγγελματίες συνήθως έχουν διαφορετική άποψη.

Στην εργασία αυτή υποστηρίζουμε πως και οι τρεις – ακαδημαϊκοί, επαγγελματίες και ρυθμιστές – μπορούν να ωφεληθούν από την επανεξέταση των απόψεών τους. Γίνεται λόγος για δύο βασικά θέματα.

Το πρώτο είναι ο βαθμός στον οποίο η διαχείριση των αποτελεσμάτων μπορεί να οριστεί αλλά και να μετρηθεί. Το θέμα αυτό είναι ιδιαίτερος σχετικό και με τον στόχο που πρόσφατα έχει θέσει η SEC για ανάπτυξη της ποιότητας των οικονομικών αναφορών. Στην έννοια αυτή της ποιότητας, συμπεριλαμβάνεται και ο περιορισμός της διαχείρισης των αποτελεσμάτων.

Χωρίς έναν ξεκάθαρο και εφαρμόσιμο ορισμό της έννοιας διαχείριση αποτελεσμάτων η αναγνώριση των παραπονημένων καταστάσεων μπορεί να γίνει μόνο με τρόπο εξειδικευμένο (ad hoc – ex post). Ένα από τα πράγματα που μάθαμε από τις λογιστικές έρευνες, είναι πως τα μέτρα που έχουν επινοηθεί από τους ερευνητές για την αναγνώριση του φαινομένου δεν είναι πολύ αποτελεσματικά. Υποστηρίζουμε ότι ο αποδοτικότερος τρόπος για να διαπιστωθεί αν μια εταιρεία πραγματοποιεί διαχείριση των οικονομικών αναφορών της, είναι να εστιάσουμε στην μελέτη των κινήτρων που έχουν οι διευθυντές της να πράξουν κάτι τέτοιο.

Το δεύτερο θέμα, σχετίζεται με την παραπάνω πρόταση για εστίαση στα κίνητρα. Υποστηρίζεται πως οι προσπάθειες της ακαδημαϊκής έρευνας θα πρέπει να συγκεντρωθούν στα κίνητρα που δίνει η αγορά κεφαλαίων για διαχείριση των κερδών. Ο προσανατολισμός αυτός έχει ήδη αρχίσει να ακολουθείται σε πρόσφατες έρευνες.

Συγκεκριμένα, καθώς οι αξίες του χρηματιστηρίου (μετρημένες σε σχέση με λογιστικά νούμερα όπως τα κέρδη ή γενικά οι αξίες που καταγράφονται στα λογιστικά βιβλία) αυξήθηκαν κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90, κυρίως σε σχέση με την αυξανόμενη σημασία της αμοιβής με μετοχές (stock based compensation). Οι διευθυντές είναι ιδιαίτερα ευαίσθητοι σε θέματα που σχετίζονται και επηρεάζουν το επίπεδο των τιμών των μετοχών αλλά και την σχέση των τιμών αυτών με κάποια νούμερα – κλειδιά όπως είναι τα κέρδη.

Συνεπώς τα κίνητρά για διαχείριση των κερδών, συγκράτηση και βελτίωση αυτών των αξιών, έχουν επίσης αυξηθεί. Αυτό εξηγεί και γιατί η διαχείριση των αποτελεσμάτων χαίρει τόσης προσοχής τον τελευταίο καιρό.

Πριν ορίσουμε την διαχείριση αποτελεσμάτων αναλύουμε την έννοια της λογιστικής των δουλεμένων εσόδων-εξόδων (accrual accounting), επειδή θεωρούμε την κατανόησή της απαραίτητη προϋπόθεση για την συνέχεια.

2.2. ΠΟΙΟ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΤΩΝ ΔΟΥΛΕΜΕΝΩΝ ΕΣΟΔΩΝ-ΕΞΟΔΩΝ (ACCRUAL ACCOUNTING).

Στην παρακάτω παράγραφο της εργασίας μας περιγράφουμε και ορίζουμε την έννοια «accrual accounting», όπως προκύπτει από τον FASB και τις εκθέσεις του που αφορούν οικονομικές και λογιστικές έννοιες.

Ο βασικός λόγος ύπαρξης των οικονομικών καταστάσεων είναι η παροχή πληροφόρησης για την λειτουργία μιας επιχείρησης. Η πληροφορία προέρχεται από την μέτρηση του κέρδους και των συστατικών του στοιχείων. [FASB 1978, SFAC No 1 par.43].

Η λογιστική των δεδουλευμένων, ως μέθοδος, επιχειρεί να καταγράψει τα οικονομικά αποτελέσματα σε μία οικονομική οντότητα (π.χ επιχείρηση) η οποία πραγματοποιεί εμπορικές συναλλαγές, καθώς και άλλες δραστηριότητες, με χρηματικές συνέπειες για την μονάδα. Η καταγραφή γίνεται την περίοδο που πραγματοποιείται η εμπορική συναλλαγή, η δραστηριότητα ή η κατάσταση και όχι απαραίτητα όταν γίνεται πληρωμή ή εισπραξη χρημάτων από την μονάδα. [FASB 1985, SFAC No 6 par.139].

Η λογιστική των δεδουλευμένων χρησιμοποιεί διαδικασίες επαγωγής, επιμερισμού και χρονικής μετάθεσης, με σκοπό να συσχετίσει έσοδα – έξοδα – κέρδη και ζημιές και να απεικονίσει την λειτουργία της οικονομικής μονάδας κατά την διαχειριστική περίοδο, με τρόπο αντιπροσωπευτικότερο από εκείνον της απλής καταχώρησης των εισπράξεων και πληρωμών. Έτσι, η αναγνώριση εσόδων – εξόδων – κερδών και ζημιών και οι σχετικές αυξήσεις ή μειώσεις στο ενεργητικό και παθητικό είναι η ουσία της χρήσης της λογιστικής των δεδουλευμένων για την μέτρηση της δραστηριότητας μιας οικονομικής μονάδας. [FASB 1985, SFAC No 6 par.145].

Επομένως ο βασικός στόχος της λογιστικής δουλεμένων εσόδων - εξόδων είναι να βοηθήσει τους επενδυτές να προσδιορίσουν την οικονομική δραστηριότητα της μονάδας κατά την διάρκεια μιας περιόδου, μέσω της χρήσης βασικών λογιστικών αρχών όπως η πραγματοποίηση των εσόδων.

Υπάρχουν στοιχεία ότι η διαδικασία προσδιορισμού δουλεμένων εσόδων και εξόδων έχει σαν αποτέλεσμα τα αναφερόμενα κέρδη να τείνουν να είναι πιο ομαλά από τις ταμιακές ροές (τα δουλεμένα έσοδα – έξοδα τείνουν να έχουν αρνητική σχέση με τις ταμιακές ροές) και να δίνουν στους

επενδυτές πιο καλή πληροφόρηση σχετικά με την οικονομική δραστηριότητα από ότι οι δείκτες ταμιακών ροών. [Dechow 1994].

Η διαπίστωση αυτή γεννά τα εξής ερωτήματα κλειδιά:

1. Μέχρι ποιο βαθμό θα πρέπει οι επενδυτές να ενημερώνονται για τους λογιστικούς χειρισμούς σε μια επιχείρηση προκειμένου να πληροφορούνται για τις "λογικές προσδοκίες" της; Από ποιο σημείο και μετά αυτές οι ενέργειες – χειρισμοί μετατρέπονται σε διαχείριση ή και παραποίηση των αποτελεσμάτων;
2. Σχετικά με τον προσδιορισμό δουλεμένων εσόδων -εξόδων, και την δυνατότητα που παρέχεται (μέσω της λογιστικής των εσόδων - εξόδων) για ομαλοποίηση των αναφερόμενων κερδών, συγκριτικά με τις ταμιακές ροές. Πότε η κατάλληλη εφαρμογή αυτών των προσδιορισμών μετατρέπεται σε διαχείριση αποτελέσματος;

Το σημείο κλειδί είναι πως ενδεχομένως και από την φύση της, αλλά σίγουρα και όπως αποδεικνύει η εμπειρία, η λογιστική δουλεμένων εσόδων-εξόδων τείνει να εξαφανίσει τις διακυμάνσεις που παρουσιάζουν οι ταμιακές ροές μιας οικονομικής μονάδας. Δίνοντας έτσι ένα μέγεθος το οποίο είναι πολύ πιο χρήσιμο στους επενδυτές, για τον προσδιορισμό της οικονομικής λειτουργίας και την πρόβλεψη των μελλοντικών ταμιακών ροών, απ' ότι το μέγεθος των ταμιακών ροών της τρέχουσας περιόδου.

Έτσι για να χαρακτηρίσουμε την όποια ομαλοποίηση ως διαχείριση αποτελεσμάτων, πρέπει να ορίσουμε ποιοι είναι εκείνοι οι διευθυντικοί χειρισμοί που έχουν ως αποτέλεσμα την παραποίηση οικονομικών καταστάσεων και πληροφοριών. Δηλαδή να οριοθετήσουμε τις έννοιες ομαλοποίηση- παραποίηση.

2.3. ΟΡΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ «ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ».

Τι είναι λοιπόν διαχείριση αποτελεσμάτων:

Αξιοσημείωτη είναι η ύπαρξη περισσότερων του ενός ορισμού, γεγονός που φανερώνει πως οι ακαδημαϊκοί δεν έχουν συνειδητοποιήσει ακριβώς τι είναι η διαχείριση των αποτελεσμάτων. Για μια γενικότερη άποψη γύρω από τον ορισμό της διαχείρισης των αποτελεσμάτων παραθέτουμε τους πιο κάτω αντιπροσωπευτικούς ορισμούς από την ακαδημαϊκή βιβλιογραφία. Υπάρχουν τουλάχιστον τρεις ορισμοί για την έννοια:

- Davidson, Stickney and Weil, (1987).

Διαχείριση των αποτελεσμάτων είναι η διαδικασία, όπου με σκόπιμες κινήσεις (βήματα) και αναγκαστικά μέσα στα πλαίσια των γενικά αποδεκτών λογιστικών αρχών, εξάγεται το επιθυμητό αποτέλεσμα αναφερόμενων κερδών.

- Shipper (1989, p.92)

Σκόπιμη παρέμβαση στην διαδικασία παρουσίασης των δημοσιευόμενων οικονομικών αναφορών, με σκοπό την επίτευξη κάποιου προσωπικού στόχου, σε αντίθεση με τον ισχυρισμό ότι πρόκειται για ουδέτερη παρέμβαση με σκοπό την διευκόλυνση της διαδικασίας.

- Healy and Wahlen (1999, p.368)

Διαχείριση των αποτελεσμάτων πραγματοποιείται όταν οι διευθυντές χρησιμοποιούν προσωπική κρίση κατά την σύνταξη των οικονομικών καταστάσεων ή την πραγματοποίηση των συναλλαγών με αποτέλεσμα να τροποποιούνται οι ίδιες οι οικονομικές καταστάσεις. Αποτέλεσμα και σκοπός είναι είτε να παραπλανηθούν κάποιοι μέτοχοι για την οικονομική δραστηριότητα της επιχείρησης, είτε να επηρεάσουν την έκβαση συναπτόμενων συμφωνιών που εξαρτώνται από λογιστικά νούμερα.

Αυτοί αλλά και άλλοι ορισμοί γύρω από την έννοια της διαχείρισης αποτελεσμάτων στηρίζονται είτε σε ερμηνείες εμπειρικών στοιχείων, είτε προσπαθούν να αποδείξουν την ύπαρξή της. Γι' αυτό και είναι χρήσιμο να κάνουμε μια σύγκριση στους παραπάνω ορισμούς.

Και οι τρεις ορισμοί αναφέρονται σε πράξεις διαχείρισης στα πλαίσια των οικονομικών καταστάσεων συμπεριλαμβανομένων και των "κατασκευασμένων" συναλλαγών με σκοπό την επίτευξη του επιθυμητού λογιστικού αποτελέσματος. Ωστόσο, ο δεύτερος ορισμός περιλαμβάνει την έννοια και τις ενέργειες που έχουν να κάνουν με τον χρόνο πραγματοποίησης των επενδύσεων και των οικονομικών αποφάσεων. Εάν ο παράγοντας χρόνος χρησιμοποιείται για να επιταχύνει ή να καθυστερήσει διακριτικά την πραγματοποίηση μιας δαπάνης γύρω από την περίοδο τέλους χρήσης, τότε θεωρούμε ότι ο προσδιορισμός της χρονικής στιγμής πραγματοποίησης κάθε ενέργειας, είναι μέσο διαχείρισης των αποτελεσμάτων.

Το πρόβλημα με τον δεύτερο αυτό ορισμό προκύπτει αν οι αναγνώστες ερμηνεύσουν κάθε τελική απόφαση – ακόμα και αυτές που συνεπάγονται κάποια επικερδή ευκαιρία για τους διευθυντές – ως διαχείριση αποτελεσμάτων. Δοσμένης της δυνατότητας εναλλακτικών μεθόδων διαχείρισης των αποτελεσμάτων, πιστεύουμε ότι είναι αδύνατο να ορίσουμε την διαχείριση των αποτελεσμάτων ως παρέκκλιση από την ορθολογιστική επενδυτική συμπεριφορά. Εδώ αντανακλάται η άποψή μας πως η διαχείριση αποτελεσμάτων είναι φαινόμενο που συναντάται στις οικονομικές καταστάσεις.

Παρά την γενική αποδοχή τους, οι ορισμοί αυτοί είναι δύσκολο να βοηθήσουν στην αναγνώριση πράξεων διαχείρισης αποτελεσμάτων, χρησιμοποιώντας λογιστικούς αριθμούς, καθώς η βάση τους είναι οι διευθυντικοί στόχοι οι οποίοι είναι δυσδιάκριτοι (αφανείς). Στρεφόμενοι στην επαγγελματική βιβλιογραφία, ξεκάθαροι ορισμοί για την διαχείριση των αποτελεσμάτων είναι δύσκολο να διαχωριστούν από άλλες δηλώσεις ή έγγραφα λογιστών. Σε ακραία μορφή η διαχείριση των αποτελεσμάτων – οικονομική απάτη γενικότερα – είναι απολύτως ξεκαθαρισμένη σαν έννοια (και πάλι σε όρους διευθυντικών σκοπών).

Υπάρχουν δύο όψεις για την διαχείριση των αποτελεσμάτων :

α. εκείνη όπου οι διευθυντές για δικό τους όφελος θέλουν να παραπλανήσουν τους επενδυτές και,

β. εκείνη που πρωτοαναφέρθηκε από τους Holthausen και Leftwich (1983), σύμφωνα με την οποία, ο σκοπός των διευθυντών είναι μέσω των πληροφοριών από τις οικονομικές καταστάσεις, να αποκαλύψουν στους επενδυτές τις προσωπικές προσδοκίες τους για τις μελλοντικές ταμιακές ροές της επιχείρησης.

Πολύ δουλειά έχει γίνει όσον αφορά την πρώτη άποψη, την ωφελιμιστική, και λιγότερη για την όψη της πληροφορίας.

Και οι τρεις ορισμοί εμφανίζουν την διαχείριση των αποτελεσμάτων να λαμβάνει χώρα με σκοπό την απόκρυψη κακής οικονομικής κατάστασης, αλλά η λέξη "παραπλάνηση" στον ορισμό των Healy και Wahlen (1999), εμφανίζεται να αποκλείει την πιθανότητα ότι η διαχείριση των αποτελεσμάτων μπορεί να λάβει χώρα με σκοπό την βελτίωση της εικόνας της επιχείρησης στα ήδη αναφερόμενα κέρδη. Αυτό ίσως οφείλεται στον συνυπολογισμό άλλων κινήτρων όπως τα αναφερόντα στον τρίτο ορισμό.

Εξηγούμε πως, η μέχρι στιγμής μελέτη δεν έχει ξεκαθαρίσει το πότε πρόκειται για προσπάθεια παραπλάνησης ή πληροφόρησης, και ο τυπικός επίλογος των μελετών είναι πως το αποτέλεσμα των χειρισμών, είναι ουσιαστικά ωφελιμιστική διαχείριση των αποτελεσμάτων.

Με βάση τον τρίτο ορισμό, η διαχείριση των αποτελεσμάτων εμπεριέχει την απάτη. Με βάση αυτό, απάτη ορίζεται ως " μία ή περισσότερες σκόπιμες ενέργειες, σχεδιασμένες ώστε να εξαπατήσουν άλλους ανθρώπους και να τους προκαλέσουν οικονομική απώλεια". Εξού και η βασική διαφορά μεταξύ του τρίτου ορισμού και της απάτης: πως οι επενδυτές μπορούν να έχουν προβλέψει την συμπεριφορά αυτή των διευθυντών και να έχουν διαπραγματευτεί όρους συμβολαίων που να τους παρέχουν ασφάλεια.

Γενικά, μπορούμε να ορίσουμε την διαχείριση των αποτελεσμάτων ως : "την σκόπιμη και εσκεμμένη, λανθασμένη δήλωση ή παράλειψη σημαντικών γεγονότων ή λογιστικών δεδομένων, η οποία παραπλανεί. Επίσης, όταν συνεκτιμάται με όλες τις άλλες διαθέσιμες πληροφορίες θα μπορούσε να προκαλέσει αλλαγή στην κρίση ή την απόφαση του ενδιαφερόμενου".

[National Association Of Certified Fraud-Examiners; 1993, 12].

Σε πρόσφατες ομιλίες και γραπτά, οι ρυθμιστές της SEC φαίνεται να έχουν κατά νου μια ευρύτερη έννοια από αυτή της οικονομικής απάτης όταν αναφέρονται στην διαχείριση των αποτελεσμάτων. Παρ' όλα αυτά, μέχρι στιγμής τουλάχιστον, δεν έχει οριστεί σαφώς.

Ειδικότερα, ενώ κάποιες επιλογές στην παρουσίαση των οικονομικών αναφορών παραβαίνουν σαφέστατα τους κανονισμούς των GAAP (Generally Accepted Accounting Principles) και συνιστούν απάτη και αθέμιτη διαχείριση, φαίνεται πως και κάποιες συστηματικές επιλογές που γίνονται μέσα στα πλαίσια των GAAP συνιστούν επίσης διαχείριση αποτελεσμάτων, σύμφωνα με πρόσφατες εκτιμήσεις της SEC (Securities & Exchange Commission).

Η πεποίθηση ότι διαχείριση των αποτελεσμάτων μπορεί να πραγματοποιείται μέσα στα επιτρεπόμενα πλαίσια των GAAP αποδεικνύεται με τους ορισμούς που περιγράψαμε παραπάνω. Έντονο προβληματισμό προκαλεί η σκέψη πως αυτή η μορφή διαχείρισης αποτελεσμάτων μπορεί να προκαλέσει στους διευθυντές και τις εταιρείες σαφώς δυσμενείς επιπτώσεις, ακριβώς όπως και η οικονομική απάτη. Πρόκειται λοιπόν για ένα εξαιρετικά σημαντικό σημείο εξαιτίας του ερωτήματος που γεννά. Αν δηλαδή η ομαλοποίηση των κερδών συνιστά διαχείριση αποτελεσμάτων και πρέπει να αντιμετωπίζεται με τον ίδιο τρόπο όπως η απάτη. Η άποψή μας για το πως χαρακτηρίζονται κάποιες διευθυντικές επιλογές παρουσιάζεται στο διάγραμμα 1.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1

Ο Διαχωρισμός μεταξύ της Απάτης και της διαχείρισης των αποτελεσμάτων.

	Λογιστικές επιλογές	« Πραγματικές » επιλογές Ταμειακών ροών
	Μέσα στο GAAP	
<p>Παρατηρητική Λογιστική</p>	<p>Υπερβολικά δυναμική αναγνώριση προβλέψεων ή αποθεμάτων.</p> <p>Υπερτίμηση της επίκτητης διαδικασίας R&D στην αγορά κόστους. Μεγαλοποίηση των αναδομημένων δαπανών και διαγραφή παγίων.</p>	<p>Καθυστέρηση πωλήσεων Επιτάχυνση R&D ή προβολή δαπανών.</p>
<p>Ουδέτερα Κέρδη</p>	<p>Κέρδη που είναι αποτέλεσμα από μία ουδέτερη λειτουργία της διαδικασίας.</p>	
<p>Δυναμική Λογιστική</p>	<p>Ελαχιστοποίηση της πρόβλεψης για επισφαλείς απαιτήσεις.</p> <p>Διενέργεια λιγότερων προβλέψεων ή λιγότερα αποθέματα με έναν υπερβολικά δυναμικό τρόπο.</p>	<p>Αναβολή R&D ή προβολή δαπανών.</p> <p>Επιτάχυνση πωλήσεων.</p>
	Παραβιάζοντας το GAAP	
<p>Ψευδής Λογιστική</p>	<p>Καταγραφή πωλήσεων πριν αυτές 'πραγματοποιηθούν'.</p> <p>Καταγραφή πλασματικών πωλήσεων.</p> <p>Προχρονολόγηση τιμολογίων πώλησης.</p> <p>Μεγαλοποίηση απογραφής καταγράφοντας 'φανταστική' απογραφή.</p>	

Στο παραπάνω διάγραμμα εμφανίζουμε πιθανές επιλογές και κάνουμε διάκριση μεταξύ των επιλογών εκείνων που είναι αθέμιτες - παράνομες - και εκείνων που, ενώ περιέχουν κάποια επιθετικότητα (aggressiveness), είναι αποδεκτοί τρόποι με τους οποίους οι διευθυντές παρουσιάζουν την λογιστική εικόνα της επιχείρησης. Ίσως το βασικό στοιχείο στο σημείο αυτό είναι πως υπάρχει ειδοποιός διαφορά μεταξύ:

1. Των αθέμιτων λογιστικών πρακτικών (που περιέχουν ξεκάθαρα το κίνητρο της εξαπάτησης – παραπλάνησης) και
2. των απόψεων και κρίσεων εκείνων που ενώ είναι μέσα στα πλαίσια των GAAP ενδεχομένως να περιλαμβάνουν ενέργειες παραποίησης, που βασίζονται σε διευθυντικά κίνητρα και σκοπούς. Ωστόσο, στις πιο πρόσφατες περιπτώσεις διαχείρισης αποτελεσμάτων, δεν μπορούμε να πούμε πως απουσιάζουν τα κίνητρα. Έτσι δεν μπορεί εύκολα να γίνει διαχωρισμός μεταξύ αθέμιτης διαχείρισης αποτελεσμάτων και νόμιμων λογιστικών χειρισμών.

Για τον ορισμό της διαχείρισης των αποτελεσμάτων όπως προκύπτει από την SEC, αναλύθηκαν διάφορες πρόσφατες πηγές της:

- Η ομιλία του Κυρίου Chairman Levitt (Σεπτέμβρης 1998)
- Το έγγραφο που ακολούθησε την ομιλία, γραμμένο από τον SEC's Chief Accountant.

Παρά το ότι οι πηγές αυτές συχνά αναφέρονται στην διαχείριση των αποτελεσμάτων, καμιά από αυτές δεν δίνει έναν σαφή ορισμό. Όμως ο Chairman Levitt σημειώνει ότι : " Η ελευθερία κινήσεων στην λογιστική επιτρέπει τις επιχειρηματικές καινοτομίες. Καταχρήσεις όπως η διαχείριση των αποτελεσμάτων λαμβάνουν χώρα όταν οι άνθρωποι εκμεταλλεύονται αυτή την ελευθερία κινήσεων. Η απάτη επιστρατεύεται για να αποκρύψει πραγματική οικονομική αστάθεια. Αυτό με την σειρά του κρύβει τις πραγματικές συνέπειες των επιχειρηματικών αποφάσεων. "

Αυτές οι δηλώσεις υποδεικνύουν ότι ακόμα και επιλογές νόμιμες κατά τις GAAP είναι δυνατό να αποτελούν αθέμιτη διαχείριση, εάν χρησιμοποιούνται για την απόκρυψη ή παραποίηση της πραγματικής οικονομικής δραστηριότητας. Έτσι οδηγούμαστε ξανά πίσω στα

επιχειρηματικά κίνητρα. Αυτή η άποψη ενισχύεται και από την μελέτη του SAB# 99 που επίσης εστιάζει στα κίνητρα για παραπλάνηση.

Όπως δηλώνουν οι ερευνητές, για την αποδοχή αυτού του τύπου ορισμού του φαινομένου, απαιτείται ένα αξιόπιστο μέτρο για τις "πραγματικές συνέπειες των επιχειρηματικών αποφάσεων". Το μέτρο αυτό είναι το ύψος των κερδών που θα προέκυπτε από μια "ουδέτερη παρέμβαση στην διαδικασία" (απόντων επιχειρηματικών – διευθυντικών κινήτρων). Για να γίνουν κατανοητά τα παραπάνω, παρουσιάζουμε το εξής παράδειγμα.

2.4. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΟΜΑΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΕΡΔΩΝ.

Σκεφτείτε μια εταιρεία της οποίας το προϊόν software πρέπει συνεχώς να αναβαθμίζεται και να συντηρείται προκειμένου να διατηρεί η επιχείρηση την μερίδα της στην αγορά. Οι πελάτες της προπληρώνουν με μετρητά και η επιχείρηση αναγνωρίζει ένα μέρος της είσπραξης ως δουλεμένο έσοδο και το υπόλοιπο θεωρείται μη δουλεμένο έσοδο μέχρι η συντήρηση για τον πελάτη να πραγματοποιηθεί. Μέχρι τότε οι διευθυντές θεωρούν ότι το έσοδο δεν έχει πραγματοποιηθεί. Το ποσό του οποίου έχει αναβληθεί η αναγνώριση ως έσοδο, αναγνωρίζεται μετά την πραγματοποίηση της συντήρησης. Τότε επιλύονται και οι όποιες αβεβαιότητες σχετικά με το ύψος του κόστους συντήρησης. Έτσι η αναλογία ή το μέγεθος των εσόδων που δεν είχαν αναγνωριστεί, ενδεχομένως να ποικίλλουν από τετράμηνο σε τετράμηνο.

Όπως αποδεικνύεται, αυτή η πολιτική που χρησιμοποιούν οι διευθυντές για την αναγνώριση των εσόδων έχει σαν αποτέλεσμα την δυνατότητα, σε περιόδους με υψηλές πωλήσεις, το μεγαλύτερο μέρος των εσόδων να μεταφέρεται σε λογαριασμούς μη δουλεμένων εσόδων – αππραγματοποίητων κερδών –. Αντίστροφα, όταν οι πωλήσεις είναι χαμηλές (π.χ. σε περίοδο που αναμένεται η κυκλοφορία νέου αναβαθμισμένου προϊόντος) μπορούν να αναγνωρίζονται ως δουλεμένα έσοδα μεγαλύτερα ποσά. Εξαιτίας λοιπόν αυτής της απόφασης για το πότε τα έσοδα έχουν πραγματοποιηθεί, οι διευθυντές επιτυγχάνουν τα αναφερόμενα έσοδα και κέρδη να παρουσιάζονται πιο ομαλά απ' ότι θα παρουσιάζονταν εάν το ποσό

του εσόδου αναγνωριζόταν εξ' ολοκλήρου την στιγμή της πώλησης οπότε και εισπράχθηκε.

Με βάση τις πρόσφατες δηλώσεις από την SEC για την διαχείριση των αποτελεσμάτων καθώς και το παράδειγμα που αναφέραμε, γεννούνται τα εξής ερωτήματα:

1. Κάποιοι θα υποστήριζαν πως το παραπάνω, είναι ένα παράδειγμα επεξήγησης διαχείρισης αποτελεσμάτων και ειδικότερα παράδειγμα ομαλοποίησης εσόδων. Από την άλλη πλευρά οι διευθυντές θα μπορούσαν εύλογα να υποστηρίξουν ότι απλώς ακολουθούν γενικά αποδεκτούς κανόνες αναγνώρισης των εσόδων οι οποίοι φυσικά παρέχουν μια ελευθερία ως προς την απόφαση για το πότε ένα έσοδο θεωρείται δουλεμένο. Πώς λοιπόν οριοθετούμε το αν αυτή η πράξη αποτελεί αθέμιτη διαχείριση ή νόμιμη εφαρμογή μιας άποψης;
2. Μήπως είναι θέμα κινήτρου; Για παράδειγμα εάν ήταν δυνατό να αποδείξουμε πως αυτή η πρακτική ήταν σκόπιμη (π.χ. η διαχείριση έγινε έτσι ώστε το ύψος των εσόδων να ανταποκριθεί σε προβλεπόμενους αναπτυξιακούς στόχους της επιχείρησης για το κάθε τετράμηνο). Θα μπορούσαμε τότε να πούμε πως η πρακτική αυτή συνιστά διαχείριση αποτελεσμάτων;

Σημείωση

Αυτή είναι ακριβώς η περίπτωση της υπόθεσης W.R.Grace της οποίας οι υπεύθυνοι δήλωσαν πως ήθελαν να διατηρήσουν το επίπεδο των αυξήσεων στο 20-25% (ενός τμήματος) και γι' αυτό το πλεόνασμα το μετέφεραν στα μη δουλεμένα έσοδα.

3. Αν είναι έτσι τότε θα μπορούσαμε ενδεχομένως να έχουμε ίδιες επιχειρήσεις οι οποίες να επιλέγουν ίδιους χειρισμούς, αλλά των οποίων οι αναπτυξιακοί στόχοι να είναι διαφορετικοί. Τότε για την μία επιχείρηση θα μπορούσαμε να πούμε ότι ασκεί διαχείριση των αποτελεσμάτων της (εάν είτε από καλή τύχη είτε από σωστή οργάνωση επιτύχανε τους στόχους της) ενώ για την άλλη, που δεν πέτυχε τον στόχο της, δεν θα μπορούσαμε να πούμε κάτι τέτοιο.
4. Εάν οι οικονομικές καταστάσεις συντάσσονται με διαφάνεια, η πρακτική αυτή είναι λιγότερο πρόβλημα; Αν δηλαδή οι μεταφορές ποσών από και προς τα δουλεμένα έσοδα – έξοδα αναφέρονται ξεκάθαρα με

υπομνήματα, έτσι ώστε οι επενδυτές να μπορούν να αναιρέσουν (απαλλάξουν) τα δεδομένα από την όποια ομαλοποίηση, θα έπρεπε τότε να μας απασχολεί ακόμα το ζήτημα αυτής της πρακτικής;

Έτσι το βασικό θέμα φαίνεται να είναι το πώς μπορούμε να βρούμε ένα μέτρο για την διαχείριση των αποτελεσμάτων ώστε να εφαρμόζονται οι κανονισμοί των GAAP αλλά και οι επιθυμητοί επιχειρηματικοί χειρισμοί και αποφάσεις. Απαιτώντας από την επιχείρηση να δίνει ξεκάθαρες και λεπτομερείς αναφορές για τον τρόπο με τον οποίο κάνει υπολογισμούς και επιλογές θα επιτύχουμε οι αποφάσεις αυτές να είναι διαφανείς;

Αλλά ακόμα και αν αυτό γίνει, πώς μπορούμε να περιμένουμε ότι οι διευθυντές θα αποφασίζουν ανεξάρτητα από τα βαθύτερα οικονομικά τους κίνητρα; Θα έστεκε έστω και ως πειραματική δοκιμή μια μελέτη για το ποιες θα ήταν οι επιλογές των διευθυντών ελλείψει των οικονομικών κινήτρων;

Υπό το φως αυτών των διευκρινιστικών ζητημάτων είναι φανερό πως η αναγνώριση διαχείρισης αποτελεσμάτων με την χρήση των μέχρι στιγμής ορισμών και σε μεγάλα δείγματα επιχειρήσεων είναι δύσκολη.

Όπως οι Healy και Wahlen (1999) αλλά και άλλοι ακαδημαϊκοί αναφέρουν, οι έρευνες αποφέρουν περιορισμένα αποδεικτικά στοιχεία διαχείρισης αποτελεσμάτων, εν μέρη λόγω του προβλήματος μετρησιμότητας του φαινομένου. Στην πράξη, οι περιπτώσεις διαχείρισης αποτελεσμάτων που έχουν αναφερθεί από την SEC είναι συνήθως περιπτώσεις όπου έχει ανεπιφύλακτα παραβιαστεί η γραμμή που χωρίζει την θεμιτή διαχείριση αποτελεσμάτων από την σαφέστατη απάτη. Οι περιπτώσεις αυτές είναι συνήθως περιπτώσεις που έχουν ξεκάθαρα παραβιαστεί οι κανόνες των GAAP και συνιστούν απάτη.

Έπειτα απ' όλα αυτά γίνεται σαφές ότι, με βάση τα δεδομένα, θα είναι δύσκολο να διακρίνουμε στην πράξη ποιοί διευθυντές και ποιές εταιρείες εφαρμόζουν καταχρηστική διαχείριση των αποτελεσμάτων κατά την ομαλοποίηση αυτών. Εύλογα λοιπόν οδηγούμαστε στην αναζήτηση των διευθυντικών κινήτρων για διαχείριση των αποτελεσμάτων.

2.5. ΚΙΝΗΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ.

Υπάρχει πληθώρα κινήτρων για την διαχείριση των αποτελεσμάτων τα σημαντικότερα από τα οποία είναι :

- Τα κίνητρα κεφαλαιαγοράς και τα
- Ρυθμιστικά κίνητρα

2.5.1. Κίνητρα προερχόμενα από την κεφαλαιαγορά (Capital market motivations)

Η διαδεδομένη χρήση της λογιστικής πληροφορίας από τους επενδυτές και τους οικονομικούς αναλυτές για να αναλύσουν τις μετοχικές αξίες μπορούν να δημιουργήσουν ένα κίνητρο για τους διευθυντές να χειριστούν τα αποτελέσματα σε μια προσπάθεια να επηρεάσουν βραχυπρόθεσμα την απόδοση της τιμής της μετοχής. Θεωρούμε αυτά τα στοιχεία σε τέσσερα μέρη. Πρώτον, συζητάμε τα στοιχεία για το εάν η διαχείριση αποτελεσμάτων φαίνεται να εμφανίζεται για λόγους χρηματιστηρίου. Δεύτερον, εξετάζουμε ποιες συγκεκριμένες συσσωρεύσεις (accruals) εμφανίζονται στην διαχείριση των αποτελεσμάτων. Τρίτον, θεωρούμε τα στοιχεία του μεγέθους και της συχνότητας της χρηματιστηριακής παρακίνησης για διαχείριση αποτελεσμάτων.

2.5.2. Ρυθμιστικά κίνητρα (Regulatory motivations)

Η βιβλιογραφία για την διαχείριση αποτελεσμάτων έχει ανακαλύψει τις επιδράσεις δυο ειδών κανονισμών : βιομηχανικός – ειδικός κανονισμός και αντί – trust κανονισμός. Οι ρυθμιστές των λογιστικών προτύπων έχουν δείξει ένα ενδιαφέρον για την διαχείριση των αποτελεσμάτων για να παρακάμψουν την βιομηχανική ρύθμιση. Πράγματι, οι μετατοπίσεις προς την δίκαιη λογιστική και τον αυξανόμενο κίνδυνο που έχει σχέση με την κοινοποίηση, υποκινήθηκε ως συνέπεια της οικονομικής αναταραχής της βιομηχανίας αποταμιεύσεων και δανείων την δεκαετία του 1980. Αυτές οι λογιστικές αλλαγές προορίζονταν, τουλάχιστον μερικώς, στο να μετριάσουν την διαχείριση αποτελεσμάτων, να παρέχουν πληροφορίες στους μετόχους και να βελτιώσουν τις αποφάσεις των

ρυθμιστών των τραπεζών. Οι ρυθμιστές των λογιστικών προτύπων μπορεί να ενδιαφερθούν για την διαχείριση των αποτελεσμάτων και για αντί – trust λόγους. Εμείς επομένως αναθεωρούμε τα στοιχεία και για τα δύο αυτά κίνητρα διαχείρισης αποτελεσμάτων.

2.5.2.1. Κανονισμοί στην Βιομηχανία (Industry regulations).

Στις Η.Π.Α. όλες οι βιομηχανίες είναι ρυθμισμένες μέχρι ενός ορισμένου βαθμού, αλλά μερικές (όπως οι τραπεζικές εργασίες και οι ασφάλειες) αντιμετωπίζουν ρυθμιστικό έλεγχο που είναι απόλυτα συνδεδεμένος με τα λογιστικά αρχεία. Οι κανονισμοί των τραπεζικών εργασιών προϋποθέτουν ότι οι τράπεζες ικανοποιούν τα βασικά κριτήρια επάρκειας κεφαλαίου που είναι γραμμένα σε όρους λογιστικών αριθμών. Οι κανονισμοί των ασφαλειών προϋποθέτουν ότι οι ασφαλιστές έχουν όρους για ελάχιστη οικονομική περίθαλψη.

2.5.2.2. Αντί – trust και άλλοι κανονισμοί.

Επιχειρήσεις οι οποίες εφαρμόζουν την πρακτική της διαχείρισης των αποτελεσμάτων είναι δυνατό να βρεθούν και μέσω άλλων κανονισμών. Παραδείγματος χάρη, συχνά εκφράζεται η άποψη πως οι διευθυντές επιχειρήσεων οι οποίες είναι δυνατό να παρουσιάσουν αδυναμίες σε ελέγχους Anti-Trust ή σε περιπτώσεις άλλων δυσμενών πολιτικών συγκυριών, αποκτούν κίνητρα εφαρμογής διαχείρισης στα αποτελέσματα τους προκειμένου να εμφανιστούν λιγότερο επικερδής (Watts and Zimmerman 1978). Επίσης διευθυντές επιχειρήσεων που επιζητούν κυβερνητική υποστήριξη ή προστασία παρουσιάζουν παρόμοια κίνητρα για διαχείριση.

Σε αρκετές μελέτες ερευνάται επίσης το αν και κατά πόσο η εφαρμογή συνεχών και εξειδικευμένων κανόνων ωθεί τις επιχειρήσεις στην μέθοδο της διαχείρισης. Ο Cahan (1992) κατέληξε στο συμπέρασμα πως επιχειρήσεις υπό έλεγχο για παραβιάσεις anti-trust, παρουσίασαν κατά την περίοδο του ελέγχου, ασυνήθιστες μειώσεις στα αναφερόμενα έσοδα τους. Ο Jones (1992), υπέδειξε πως βιομηχανικές εταιρίες που επιδίωκαν οικονομική

ενίσχυση παρουσίαζαν την τάση να αναβάλουν την αναγνώριση μέρους των εσόδων μέχρι την περίοδο της αίτησης. Η Key (1997) μελέτησε το ύψος των απροσδόκητων εσόδων σε επιχειρήσεις παροχής καλωδιακών τηλεοράσεων κατά την περίοδο που αναμένονταν ανακοινώσεις του Κογκρέσου. Τα αποτελέσματα της έρευνας της δείχνουν και εδώ αναβολή στην αναγνώριση των εσόδων.

Τα αποτελέσματα αυτών των ερευνών πάνω στην συχνότητα του φαινομένου που μελετάμε, δηλαδή την διαχείριση των αποτελεσμάτων υπό την πίεση εφαρμογής των κανονισμών, είναι δύσκολο να ερμηνευθούν. Η δυσκολία οφείλεται στο γεγονός ότι όλες οι έρευνες που αναφέρθηκαν παραπάνω στηρίζονται στην μελέτη πολύ μικρών δειγμάτων. Επιπλέον ένα από τα ερωτήματα που αφήνουν αναπάντητο οι εν λόγω μελέτες είναι οι κανονισμοί ως κίνητρο για διαχείριση των αποτελεσμάτων επιδρούν μόνο στο περιορισμένο δείγμα που εξετάστηκε ή σε ευρύτερη περιοχή της οικονομίας γενικότερα.

Τέλος δεν έχει ακόμα διευκρινιστεί τόσο ο τρόπος που ανταποκρίνονται οι ρυθμιστές όσο και οι επενδυτές στο φαινόμενο της διαχείρισης όταν τα κίνητρα εξυπηρετούν σκοπούς anti-trust.

Συνοψίζοντας θα μπορούσαμε να πούμε πως όλες οι έρευνες που αντικείμενο τους είναι η μελέτη του φαινομένου της διαχείρισης, υποδεικνύουν ότι η μελέτη κανονισμών και όρων, ωθεί τις επιχειρήσεις στην πρακτική αυτή. Δεν παρουσιάζονται όμως αποτελέσματα σχετικά με το αν το φαινόμενα είναι σύνηθες ή όχι, καθώς και αν οι ρυθμιστές και οι επενδυτές το λαμβάνουν υπ' όψιν τους.

2.6. ΕΠΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ (INCIDENCE OF EARNINGS MANAGEMENT).

Κατά τα λεγόμενα του Chairman Levitt, η διαχείριση των αποτελεσμάτων είναι ευρέως διαδεδομένη στις δημόσιες επιχειρήσεις, καθώς αυτές αντιμετωπίζουν την πίεση να ανταποκριθούν στις προσδοκίες των αναλυτών.

Για παράδειγμα, σύμφωνα με τους Bangor και Watts (2000), υποστηρίζεται πως η ύπαρξη συγκριτικής εκτίμησης στην λειτουργία επιχειρήσεων, οδηγεί τις επιχειρήσεις στο να διαχειρίζονται – διαμορφώνουν τα κέρδη τους, εφ' όσον περιμένουν πως το ίδιο θα κάνουν και οι ανταγωνίστριες εταιρείες. Παρόμοια διλήμματα – συζητήσεις για την ύπαρξη φαινομένου διαχείρισης των αποτελεσμάτων, εμφανίζονται και στις μελέτες των Erickson – Wang (1999) όσον αφορά τις συγχωνεύσεις, και του Shivakumar (2000) όσον αφορά την προσαρμογή προσφοράς κοινών μετοχών.

Στο άλλο άκρο μπορούμε να είμαστε βέβαιοι πως υφίσταται διαχείριση των αποτελεσμάτων από την στιγμή όπου η δικαιοσύνη, σε περιπτώσεις που έχουν έρθει στην επιφάνεια, είτε από την SEC είτε από το Department Of Justice, αποφαινεται πως έχει λάβει χώρα το φαινόμενο της διαχείρισης των αποτελεσμάτων. Καθώς είναι ξεκάθαρο πως το φαινόμενο εμφανίζεται πολύ συχνότερα από ότι αποδεικνύεται με δικαστικές πράξεις, είναι ξεκάθαρο ότι η διαχείριση των αποτελεσμάτων είναι διεισδυτικό φαινόμενο. Φαίνεται απίστευτο το ότι οι επιχειρήσεις έχουν τα ίδια κίνητρα για να προβούν σε διαχείριση των αποτελεσμάτων τους.

Όπως θα δούμε και παρακάτω, πολλά από τα αποδεικτικά στοιχεία της διαχείρισης έχουν σχέση με την λειτουργία της επιχείρησης. Μεγάλη είναι η πιθανότητα να διαπιστωθεί το φαινόμενο σε επιχειρήσεις όπου αναφέρονται ασυνήθιστα καλά ή άσχημα αποτελέσματα.

2.7. ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ (ALTERNATIVE METHODS FOR ESTIMATING EARNINGS MANAGEMENT).

Τρεις μέθοδοι είχαν χρησιμοποιηθεί από τους ερευνητές προκειμένου να διαπιστωθεί η διαχείριση αποτελεσμάτων. Η *πρώτη* προσέγγιση μελετά συγκεντρωτικά τους λογαριασμούς δουλεμένων εσόδων-εξόδων και χρησιμοποιεί μοντέλα παλινδρόμησης για να πετύχει τον υπολογισμό προσδοκώμενων και μη αποτελεσμάτων.

Μια *δεύτερη* προσέγγιση εστιάζεται σε συγκεκριμένα δουλεμένα έσοδα-έξοδα, όπως π.χ. προβλέψεις για επισφαλείς απαιτήσεις ή σε αποτελέσματα συγκεκριμένων τμημάτων, όπως π.χ. οι προβλέψεις για απώλειες στις ασφαλιστικές εταιρείες. Η *τρίτη* προσέγγιση ερευνά ασυνέχειες στην διανομή των κερδών.

2.8. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΥΞΗΤΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ (EVIDENCE OF INCOME INCREASING EARNINGS MANAGEMENT).

Γίνεται λόγος για τέσσερις πηγές αυξητικής διαχείρισης των αποτελεσμάτων :

1. Συμβάσεις δανείων (Debt contracts)
2. Συμφωνίες αποζημιώσεων
3. Διάθεση κοινών μετοχών
4. Κερδοσκοπία της διοίκησης επί των μετοχών της επιχείρησης (Insider trading).

Οι δύο πρώτες πηγές έχουν μελετηθεί θεωρητικά σε προηγούμενες λογιστικές μελέτες, ενώ οι δύο τελευταίες έχουν σαφώς περιγραφεί, ως λόγοι πίσω από βελτιωμένα αποτελέσματα, από την SEC's "λογιστικά" εφαρμοζόμενες πράξεις, και ερευνώνται σε πρόσφατες μελέτες.

2.8.1. Συμβόλαια χρέους (Debt Covenants).

Τα συμβόλαια δανείων είναι ένα σημαντικό κεφάλαιο για την οικονομική και λογιστική έρευνα , καθώς οι δανειστές χρησιμοποιούν λογιστικά δεδομένα (αριθμούς) προκειμένου να κρίνουν, να ρυθμίσουν και να αξιολογήσουν τις δραστηριότητες της επιχείρησης, π.χ. απαιτώντας συγκεκριμένο αντικείμενο δραστηριότητας, ή θέτοντας εξαιρετικά αυστηρά όρια επενδύσεων και οικονομικών δραστηριοτήτων.

Η συσχέτιση (αναλογία – σύνδεση) μεταξύ των λογιστικών αριθμών και των δανειακών συμβάσεων έχει χρησιμοποιηθεί σε ερευνητικές μελέτες.

- i. Γιατί παρατηρούνται οικονομικές συνέπειες , όταν οι επιχειρήσεις, κατόπιν εντολής ή εκουσίως συμμορφώνονται με λογιστικούς κανόνες, οι οποίοι δεν έχουν αντίκτυπο στις ταμιακές ροές.
- ii. Οι προσδιοριστικοί παράγοντες για την λογιστική επιλογή και πρακτική πάνω σε προϋπολογισμούς, είναι τέτοιοι ώστε να επηρεάζουν τα καθαρά κέρδη.

Τα αποτελέσματα που προκύπτουν από την μελέτη των οικονομικών συνεπειών που έχουν για τις επιχειρήσεις τα debt covenants δεν βοηθούν στην αναγνώριση περιπτώσεων διαχείρισης αποτελεσμάτων. Γι' αυτό και οι μελετητές στρέφουν το ενδιαφέρον τους στις περιπτώσεις επιχειρήσεων που δοκιμάζουν εναλλακτικές τεχνικές. Σκοπός τους είναι, να ενισχύσουν την αποτελεσματικότητα των ερευνών, με το να επικεντρώσουν το ενδιαφέρον τους σε δείγματα όπου οι συνέπειες από την αθέτηση των debt covenants μπορεί εύκολα να παρατηρηθεί. Τελικά δεν είναι ξεκάθαρο το αν οι διευθυντές που προβαίνουν σε ενέργειες βελτίωσης των αποτελεσμάτων τους, καταφέρνουν να καθυστερήσουν ή όχι την αθέτηση των debt covenants.

Γι' αυτό και τα αποτελέσματα των ερευνών ως προς το αν οι διευθυντές βελτιώνουν την εικόνα των αποτελεσμάτων προκειμένου να αποφύγουν αθετήσεις σχετικές με debt covenants είναι αντιφατικά. Παρ' όλα αυτά, σύμφωνα με μελέτες των Dichev και Skinner (2000), οι οποίοι μελέτησαν μεγάλο δείγμα ιδιωτικών συμφωνιών κατέληξαν στο συμπέρασμα πως οι ενέργειες των διευθυντών καθορίζονται σε μεγάλο βαθμό από την προσπάθειά τους να αποφύγουν αθέτηση των debt covenants.

2.8.2. Συμφωνίες αποζημιώσεων.

Μελέτες που αφορούν την υπόθεση bonus όπως αυτές των Healy, 1985, Gaver et al, 1995, και Holthausen, Larker και Sloan 1995, αποδεικνύουν πως οι διευθυντές παραποιούν τα αποτελέσματα με σκοπό να αυξήσουν τα bonus τους. Εκτός του Healy (1985) συμφωνούν στο ότι οι διευθυντές μειώνουν τα τρέχοντα αποτελέσματα έτσι ώστε να εξασφαλίσουν μελλοντικά bonus. Επιπλέον, ο Holthausen et al (1995) κατέληξαν στο συμπέρασμα πως δεν υπάρχουν αρκετές αποδείξεις που να στηρίζουν τα συμπεράσματα του Healy (1985) πως οι διευθυντές επιδιώκουν βελτίωση των λογαριασμών εσόδων. Δηλώνουν πως οι αυξήσεις στους λογαριασμούς αυτούς που κατέγραψε ο Healy παρακινούνται από τον σχεδιασμό της έρευνάς του και δεν είναι πραγματικές.

2.8.3. Διάθεση κοινών μετοχών.

Μέρος των ερευνών που γίνονται για τα κίνητρα παραποίησης των αποτελεσμάτων έχει στραφεί στις προσφορές μετοχών και χρεογράφων. Οι πρώτες έρευνες έχουν δείξει πως υπάρχει διαφορά στην πληροφόρηση που έχουν οι ιδιοκτήτες – διευθυντές έναντι των επενδυτών κυρίως κατά την περίοδο της πρώτης έκδοσης μετοχών. Μοντέλα όπως αυτό των Lelard και Pyle (1997) δείχνουν πως ο αριθμός των μετοχών που αγοράζεται από τους διευθυντές και τους ιδιοκτήτες είναι ένα μέτρο που δείχνει την προσωπική τους εκτίμηση για την αξία της επιχείρησης και των προσφερόμενων μετοχών. Επίσης μοντέλα όπως αυτά των Hughes (1986), Titman και Trueman (1986) και Datar et al (1991) μελετούν την επίδραση της φήμης του ελεγκτή στην τιμή της μετοχής. Η διαφορά αυτή στο εύρος αλλά και στην ποιότητα της πληροφόρησης μεταξύ των διευθυντών και των επενδυτών εξισώνεται είτε με την μεσολάβηση ενός τρίτου ατόμου – εγγυητή είτε με την δέσμευση ενός συμβολαίου το οποίο προβλέπει δίωξη του εκδότη των μετοχών σε περίπτωση που αποκαλυφθεί ανειλικρίνεια.

Παρ' όλα αυτά η εμπειρία έχει αποδείξει πως το πρόβλημα της διαφοράς στην πληροφόρηση παραμένει και οι έρευνες για τους χειρισμούς πριν και κατά την περίοδο έκδοσης μετοχών συνεχίζονται.

2.9. ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΥΜΕ ΤΗΝ ΕΜΦΑΝΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΩΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑ;

Μια άλλη διαφωνία των επαγγελματιών λογιστών και των οργάνων θέσπισης λογιστικών προτύπων έναντι των ακαδημαϊκών, είναι η διαφορετική άποψη που έχουν για τον βαθμό στον οποίο οι επενδυτές είναι σε θέση να αναλύσουν τις προσφερόμενες πληροφορίες.

Οι ακαδημαϊκοί δεν μπορούν να δεχτούν την πρακτική της διαχείρισης αποτελεσμάτων ως πρόβλημα εάν είναι ευδιάκριτη και χωρίς υψηλό κόστος για τους συμμετέχοντες στην κεφαλαιουχική αγορά. Η άποψη αυτή στηρίζεται στο ότι όσο οι ενδιαφερόμενοι μπορούν με χαμηλό κόστος να έχουν πρόσβαση στις απαιτούμενες πληροφορίες και έχουν την ικανότητα να αξιολογούν τις πληροφορίες αυτές, τότε έχουν και την δυνατότητα να διακρίνουν την όποια ομαλοποίηση και να κάνουν τις απαραίτητες προσαρμογές προκειμένου να καταλήξουν στο αποτέλεσμα που αυτοί κρίνουν ότι είναι το πραγματικό.

Υποψιαζόμαστε πως η SEC θα συνεχίσει να ανησυχεί για την διαχείριση των αποτελεσμάτων ακόμα και αν οι οικονομικές αναφορές συνοδεύονται από λεπτομερέστερα υπομνήματα, όπως προτείνουν οι ακαδημαϊκοί. Εξαιτίας του ρόλου της, η επιτροπή αυτή δεν μπορεί να αγνοήσει την πιθανότητα ότι κάποιοι επενδυτές βασίζονται αποκλειστικά στις αναφορές που δημοσιεύουν οι επιχειρήσεις, καθώς η ικανότητά τους για ανάλυση πολύπλοκων λεπτομερειών είναι περιορισμένη. Γενικά, ίσως βασιζόμενοι στην δική τους εμπειρία και γνώση για το πως συμπεριφέρονται οι επενδυτές, οι διαχειριστές κεφαλαίων και οι ρυθμιστές, δίνουν μεγάλη σημασία στα δημοσιευόμενα νούμερα, αδιαφορώντας για τις διευκρινίσεις που δημοσιεύονται σε σχέση με τα νούμερα αυτά.

2.10. ΤΑ ΚΙΝΗΤΡΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΑΓΟΡΕΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ ΓΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΙΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ. ΤΙ ΔΕΙΧΝΟΥΝ ΟΙ ΕΡΕΥΝΕΣ.

Όσο για την διαχείριση αποτελεσμάτων στην κεφαλαιαγορά αναλύονται παρακάτω τέσσερις διαφορετικές πηγές κινήτρων.

1. Κίνητρα τα οποία προέρχονται από τους συμμετέχοντες σε χρηματιστηριακές εργασίες (συμπεριλαμβανομένων αναλυτών και money managers) μέσω της πίεσης που ασκούν προκειμένου οι επιχειρήσεις να επιτύχουν τους προκαθορισμένους στόχους τους.
2. Κίνητρα διαχείρισης αποτελεσμάτων (around seasoned equity offerings).
3. Περιπτώσεις επενδυτών που εξαπατήθηκαν λόγω διαχείρισης των αποτελεσμάτων.
4. Στοιχεία από τις επιπτώσεις της πρακτικής αυτής στις αγορές κεφαλαίων.

Δεδομένης της αύξησης των χρηματιστηριακών αξιών κατά την δεκαετία 1990, και παράλληλα με το φαινόμενο αυξανόμενης σημαντικότητας των αναπτυξιακών και υψηλής τεχνολογίας μετοχών, καθώς και την μεγάλη αύξηση στην αξία «of stock – based wealth and compensation» είναι φυσικό τα κίνητρα αυτά να γίνονται ολοένα και δυνατότερα.

2.11. ΚΙΝΗΤΡΑ ΤΩΝ ΔΙΕΥΘΥΝΤΩΝ ΓΙΑ ΕΠΙΤΕΥΞΗ ΤΩΝ ΠΡΟΚΑΘΟΡΙΣΜΕΝΩΝ ΣΤΟΧΩΝ.

Πρόσφατες μελέτες αναφέρουν διευθυντικά κίνητρα διαχείρισης αποτελεσμάτων προκειμένου να επιτευχθούν οι προκαθορισμένοι στόχοι. Οι στόχοι είναι:

1. Αποφυγή απωλειών.
2. Αύξηση των εσόδων τετραμήνου.
3. Επίτευξη των στόχων (προσδοκιών) που υπαγορεύουν οι αναλυτές για κάθε τετράμηνο.

Σύμφωνα με τον Hayn (1995) μελέτες δείχνουν πως οι αναφορές για μικρές ζημιές είναι ασυνήθιστα σπάνιες, ενώ αναφορές για μικρά κέρδη ασυνήθιστα συχνές. Επίσης μικρές πτώσεις των κερδών σπανίζουν αντίθετα με μικρές αυξήσεις που εμφανίζονται αρκετά συχνά [Burgstahler Dichey 1997]. Οι συγγραφείς αυτών των μελετών εξηγούν τα αποτελέσματα αυτά των ερευνών τους ως αποδεικτικά στοιχεία για το ότι οι διευθυντές διαχειρίζονται τα αποτελέσματα προκειμένου να αποφύγουν την αναφορά απωλειών και μειωμένων εσόδων.

Πρόσφατη έρευνα των Brown – Burgstahler – Earnes – DeoGeorge – Richardson, αποδεικνύει ότι ο αριθμός των εταιρειών όπου η διαφορά μεταξύ προσδοκώμενων και πραγματοποιημένων εσόδων είναι μηδέν ή πολύ κοντά στο μηδέν είναι ασυνήθιστα μεγάλος. Ασυνήθιστα μικρός από την άλλη, είναι ο αριθμός των εταιρειών όπου η διαφορά αυτή είναι μεγάλη (πλησιάζει τα όρια της ζημιάς δηλαδή).

Ο Brown αναφέρει μία χρόνια τάση προς αυτήν την κατεύθυνση. Δηλαδή η αναλογία των περιπτώσεων όπου τα αποτελέσματα – έσοδα πλησιάζουν ή συμπίπτουν με τις προσδοκίες των αναλυτών αυξάνει ενώ η αναλογία των περιπτώσεων επιχειρήσεων που παρουσιάζουν απώλεια μειώνεται. Σημειώνει επίσης πως αυτή η τάση είναι πιο έντονη σε "αναπτυξιακές" μετοχές οι οποίες, όπως έχουμε αναφέρει, είναι πιο ευαίσθητες σε αρνητικές εκπλήξεις όσον αφορά την απόδοσή τους.

Ο DeoGeorge αποδεικνύει την ύπαρξη μιας ιεραρχίας κατά την διαδικασία σύνταξης των οικονομικών καταστάσεων και υποστηρίζει πως

γίνονται τρία βήματα. Πρώτο και πιο βασικό είναι να αποφευχθούν οι ζημιές. Αμέσως μόλις αυτό συμβεί, το επόμενο βήμα είναι να αναφερθούν αυξήσεις στα έσοδα του τετραμήνου. Το αμέσως επόμενο και τελευταίο βήμα είναι η επίτευξη του στόχου που έχουν θέσει οι αναλυτές. Ο τελευταίος αυτός στόχος είναι πολύ σημαντικός δεδομένου ότι πολλές φορές και κυρίως σε "αναπτυξιακές" επιχειρήσεις, δεν αρκεί μόνο η αύξηση των εσόδων, αλλά είναι απαραίτητη η επίτευξη των στόχων που έχουν τεθεί. Φυσικά οι διευθυντές μπορούν με πολλούς τρόπους να επηρεάσουν τους στόχους αυτούς ή ακόμα και να κάνουν διαχείριση των αποτελεσμάτων προκειμένου να υπάρξει απόλυτη συμφωνία με τους επιθυμητούς στόχους.

Οι Myers και Skinner (2000) επίσης, σημειώνουν το πόσο σημαντικό είναι να επιτευχθούν από τους διευθυντές οι προκαθορισμένοι στόχοι αλλά χρησιμοποιούν μια προσέγγιση χρονικής ακολουθίας (επανάληψης) για να το αποδείξουν. Οι συγγραφείς αυτοί εξετάζουν πόσες εταιρείες αναφέρουν αύξηση των τετραμηνιαίων εσόδων τους για τουλάχιστον 17 συνεχόμενα τετράμηνα. Βρήκαν λοιπόν πως οι εταιρείες αυτές είναι 399 και πως πολλές από αυτές ξεπερνούν κατά πολύ τα 17 τετράμηνα και συνεχίζουν να παρουσιάζουν αύξηση εσόδων (κάποιες ξεπερνούν τα 10 χρόνια). Οι συγγραφείς αναφέρουν επίσης στοιχεία σύμφωνα με τα οποία οι διευθυντές των εταιρειών αυτών εφαρμόζουν τακτικές ομαλοποίησης των κερδών προκειμένου να επιτύχουν αυτή τη σταθερή οικονομική ανάπτυξη.

Οι παραπάνω μελέτες αποτελούν καινοτομία όσον αφορά την έρευνα σχετικά με την διαχείριση των κερδών καθώς, δεν επιχειρούν να μετρήσουν το φαινόμενο σε κάθε μία ξεχωριστή επιχείρηση (χρησιμοποιώντας π.χ. κάποιο μοντέλο) προκειμένου να κάνουν συγκρίσεις μεταξύ ομοειδών επιχειρήσεων ώστε να καταλήξουν σε κάποια συμπεράσματα. Αντιθέτως επικεντρώνονται σε χαρακτηριστικά της κατανομής των εσόδων σε μεγάλα δείγματα επιχειρήσεων και έπειτα υποστηρίζουν πως οι εμφανιζόμενες περιουσίες προκύπτουν έπειτα από την εφαρμογή πρακτικών διαχείρισης των κερδών.

Στο μέτρο που αυτοί οι ισχυρισμοί κρίνονται ορθοί, οι μελέτες αυτές είναι χρήσιμες για τον προσδιορισμό του γενικότερου μέτρου διαχείρισης κερδών στο σύνολο της οικονομίας. Για παράδειγμα, οι Burgstahler και Dichey ισχυρίζονται ότι "η έρευνα για την γενίκευση της τάσης για αποφυγή μειώσεων στα έσοδα ή εμφάνισης ζημιών υποδεικνύει πως αυτό είναι ένα διαβρωτικό

φαινόμενο. Εκτιμούν πως 8–12% των εταιρειών που παρουσιάζουν μικρές μειώσεις στα έσοδά τους διαχειρίζονται έτσι τα νούμερα ώστε να επιτύχουν αυξήσεις εσόδων, και 30-44% των εταιρειών που παρουσιάζουν μικρές ζημιές κάνουν το ίδιο ώστε να παρουσιάσουν θετικό αποτέλεσμα.

2.12. ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΜΗ ΕΠΙΤΕΥΞΗΣ ΤΟΥ ΣΤΟΧΟΥ ΠΟΥ ΟΡΙΖΟΥΝ ΟΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ.

Οι μελέτες που ασχολούνται με την μεταχρονολόγηση μέρους των εσόδων – κερδών και την σχέση της πρακτικής αυτής με την διαχείριση κερδών δεν αναφέρουν για ποιο λόγο είναι τόσο σημαντική η επίτευξη του πρότυπου κέρδους για τους επενδυτές (συνεπώς και για τους διευθυντές), ούτε το λόγο για τον οποίο αυτά τα πρότυπα κέρδους εμφανίζονται όλο και πιο συχνά την τελευταία δεκαετία. Υπάρχουν δύο μελέτες που αποδεικνύουν πως οι τιμές στην αγορά εξαρτώνται – επηρεάζονται από τα προκαθορισμένα αυτά αποτελέσματα.

Ο Barth (1999) αποδεικνύει πως η συνεχόμενη αύξηση των ετήσιων εσόδων μιας επιχείρησης επιβάλλεται, καθώς υπερτιμώντας τα έσοδά της σε σχέση με τα έσοδα των άλλων ομοειδών επιχειρήσεων, εμφανίζεται καλύτερη. Ακόμα, η υπερτίμηση εσόδων αυξάνει ανάλογα με τον αριθμό των επί συγκρίσει ομοειδών επιχειρήσεων και μειώνεται εάν ο κύκλος αυτός των επιχειρήσεων εκλείψει.

Οι Skinner και Sloan (2000) δηλώνουν πως οι τιμές των μετοχών αντιδρούν υπερβολικά δυσανάλογα σε δυσμενείς "εκπλήξεις" εσόδων. Γι' αυτό και όταν συμβαίνουν ακόμα και μικρές αποκλίσεις από το πρότυπο κέρδος, οι τιμές των μετοχών παρουσιάζουν δυσανάλογη πτώση.

Οι Skinner και Sloan (2000) ερμηνεύουν τα ευρήματα τους ως αποτέλεσμα της υπεραισιοδοξίας των επενδυτών σε σχέση με τις μελλοντικές προσδοκίες τους για κέρδη από κάποιες μετοχές. Έτσι οι τιμές των μετοχών ανεβαίνουν. Οι ίδιες μετοχές, όταν μεταγενέστερα γίνεται αντιληπτή η υπεραισιοδοξία, χάνουν την αξία τους.

Εφ' όσον λοιπόν οι διευθυντές των υπό ανάπτυξη επιχειρήσεων γνωρίζουν ποιες θα είναι οι συνέπειες στις τιμές των μετοχών από την ανακοίνωση δυσμενών νέων για τα αποτελέσματα, είναι λογικό να περιμένουμε κινήσεις τους ώστε να μην γίνουν τέτοιες ανακοινώσεις, κυρίως δε εάν και οι ίδιοι έχουν επενδύσει κεφάλαιά τους, είτε ως μέτοχοι είτε με άλλους τρόπους στην εταιρεία.

Μπορούμε να πούμε πως το μέγεθος στο οποίο, κορυφαία στελέχη, επενδύουν προσωπικό πλούτο στις τιμές των μετοχών της εταιρείας τους, καθώς και το επίπεδο των τιμών των μετοχών, έχουν αυξηθεί δραματικά την τελευταία δεκαετία, παράγοντας έτσι, αντίστοιχη αύξηση και στα κίνητρά τους για διαχείριση κερδών και έλλειψη αρνητικών εκπλήξεων.

Δεδομένης λοιπόν της αντίδρασης της αγοράς σε εκπλήξεις όσον αφορά τα έσοδα, είναι λογικό να αυξάνεται και η τάση για διαχείριση προς αποφυγήν αυτών των δυσμενών εκπλήξεων. Είναι δύσκολο να κατανοήσουμε τις υπερβολικές αυτές αντιδράσεις σε μικρές παρεκκλίσεις από ασήμαντους στόχους, όπως είναι αυτοί που θέτουν οι αναλυτές για προσδοκώμενα κέρδη, κυρίως όταν:

1. Η απόκλιση κάποιες φορές δεν είναι παρά μερικά cents
2. Οι διευθυντές μπορούν να επηρεάσουν τόσο τον σχηματισμό των πρότυπων κερδών όσο και των πραγματοποιημένων κερδών (σε μια επιχείρηση ο σχεδιασμός πρότυπου κέρδους αλλά και αναφοράς αποτελεσμάτων είναι διαδικασίες ενδογενείς).

Οι αντιδράσεις των επενδυτών δημιουργούν την εντύπωση πως για τις εκτιμήσεις τους όσον αφορά την μέτρηση της οικονομικής δραστηριότητας μιας εταιρείας, χρησιμοποιούν απλά δεδομένα. Έτσι υποδηλώνεται το γεγονός πως το κόστος της διαδικασίας για μια κάπως πιο εμπειριστατωμένη μελέτη είναι υψηλό.

Αυτή η παρατήρηση δύσκολα συνδυάζεται με την δεδομένη τεχνολογική πρόοδο που ασφαλώς έχει μειώσει το κόστος πληροφόρησης για το κοινό (π.χ. φανταστείτε το εύρος των πληροφοριών που είναι διαθέσιμες – με μηδενικό κόστος – στο διαδίκτυο). Για τον λόγο αυτό οι μελετητές συχνά επικαλούνται εξηγήσεις που έχουν να κάνουν με την συμπεριφορά – όπως π.χ. θεωρία των προτύπων – για να εξηγήσουν τον λόγο που οι επενδυτές βασίζονται σ' αυτά τα απλά ευρήματα.

Η δυσκολία του να εξηγηθούν οι αντιδράσεις των επενδυτών καθώς και το αν συμπεριφέρονται ορθολογικά ή όχι, εξηγεί εν μέρει και το γιατί οι ακαδημαϊκοί δυσκολεύονται να εξετάσουν τα κίνητρα για διαχείριση των κερδών στην κεφαλαιουχική αγορά.

Έρευνες λογιστών έχουν στραφεί και σε άλλους τύπους κινήτρων όπως π.χ. κίνητρα που προέρχονται από την υπογραφή συμβολαίων για bonus ή άλλες χρεωστικές συμφωνίες, γιατί στις συμφωνίες αυτές το κόστος πληροφορίας και κλεισίματος της συμφωνίας είναι πολύ υψηλότερο από ότι για τις χρηματαγορές και έτσι είναι πολύ πιθανή η πραγματοποίηση διαχείρισης στα κέρδη.

Γι' αυτό, ως ακαδημαϊκοί, η φυσική τάση τους να θεωρούν τους επενδυτές "ορθολογικούς" έχει συμβάλει στο να αγνοούν τα κίνητρα των αγορών κεφαλαίου για διαχείριση κερδών. Σε αντίθεση, οι ρυθμιστές και επαγγελματίες, κλίνουν λιγότερο στο να εξηγούν την κατάσταση μ' αυτόν τον τρόπο, και έτσι παραδέχονται περισσότερο την πιθανότητα τα κίνητρα για διαχείριση κερδών να έχουν την ρίζα τους στην λειτουργία των αγορών κεφαλαίου. Η άποψή μας είναι πως και οι ακαδημαϊκοί θα πρέπει να στραφούν περισσότερο προς αυτόν τον προσανατολισμό.

2.13. ΟΙ ΔΙΕΥΘΥΝΤΕΣ ΠΑΡΑΠΟΙΟΥΝ ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΠΡΟΚΕΙΜΕΝΟΥ ΝΑ ΒΕΛΤΙΩΣΟΥΝ ΤΙΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΔΙΑΘΕΣΗΣ ΚΟΙΝΩΝ ΜΕΤΟΧΩΝ;

Οι προσφορές μετοχών παράγουν σαφέστατα κίνητρα για την άσκηση διαχείρισης των αποτελεσμάτων. Στον βαθμό που οι διευθυντές δύναται να προκαλέσουν αύξηση – μη ανιχνεύσιμη – στα δημοσιευόμενα κέρδη μπορούν και να βελτιώσουν τους όρους διάθεσης των μετοχών προς πώληση της εταιρείας. Εξασφαλίζουν έτσι χρηματικά οφέλη για τους ίδιους και τις εταιρείες τους.

Δύο πρόσφατες μελέτες αποδεικνύουν ότι κατά την περίοδο έκδοσης νέων μετοχών οι διευθυντές έχουν την τάση να εφαρμόζουν πρακτικές διαχείρισης αποτελεσμάτων. Είναι γνωστό ότι οι τιμές των μετοχών μιας επιχείρησης έχουν πτωτικές τάσεις στο χρηματιστήριο κατά την χρονική

περίοδο που ακολουθεί την χρονιά έκδοσης και πώλησης τους. Οι μελέτες αυτές δείχνουν ότι :

1. Τα δηλούμενα έσοδα μιας επιχείρησης την στιγμή έκδοσης νέων μετοχών είναι ασυνήθιστα υψηλά
2. Τα υψηλά αυτά έσοδα αποδίδονται σε ασυνήθιστα υψηλά αποθέματα (συμπεριλαμβανομένων και προαιρετικών αποθεμάτων).
3. Αυτών των εταιρειών τα εισοδήματα είναι ασυνήθιστα φτωχά τις χρονιές που έπονται της έκδοσης
4. Υπάρχει δυνατή συνάφεια μεταξύ του εύρους της διαχείρισης στα κέρδη και ακολούθως της διαδικασίας διαμόρφωσης της τιμής των μετοχών.

Μετοχές εταιρειών που κατά την στιγμή πώλησης παρουσίαζαν υψηλά αποθέματα (accruals) τείνουν πτωτικά τις επόμενες χρονιές σε σύγκριση με μετοχές άλλων εταιρειών. Το στοιχείο αυτό φαίνεται να συνηγορεί στην άποψη ότι οι επενδυτές αδυνατούν να διακρίνουν τα φαινόμενα της διαχείρισης κερδών κατά την περίοδο έκδοσης νέων μετοχών. Με την πάροδο του χρόνου της στιγμής έκδοσης των μετοχών και καθώς εμφανίζονται μικρές απογοητεύσεις ως προς τα έσοδα, η υπερτίμηση της μετοχής αντιστρέφεται και η αξία της στο χρηματιστήριο παρουσιάζει πτώση.

Αρχίζει λοιπόν να γίνεται φανερό πως και οι αναλυτές έχουν κάποιο ρόλο στην διαδικασία. Οι τιμές των ήδη κυκλοφορούντων μετοχών μιας επιχείρησης μπορούν να αυξηθούν (να παρουσιάσουν άνοδο) με την "παραγωγή" ευνοϊκών οικονομικών αναφορών και \ ή με τις "παραπλανητικές εκτιμήσεις" αναλυτών για "εξαιρετικές συνθήκες και προοπτικές ανάπτυξης" [Dechow et al 2000].

Οι Lin και McNichols (1998) δείχνουν πως οι αναλυτές που εντάσσονται (δουλεύουν) σε μια εταιρεία τείνουν να κάνουν πιο αισιόδοξες εκτιμήσεις για τις προοπτικές ανάπτυξης της εταιρείας από εκείνες των ανεξάρτητων αναλυτών. Τα αποτελέσματα των ερευνών τους λοιπόν δείχνουν ότι οι επενδυτές βασίζονται σ' αυτές τις εκτιμήσεις και απογοητεύονται όταν οι εκτιμήσεις αυτές δεν πραγματοποιούνται.

2.14. ΑΝΤΙΔΡΟΥΝ – ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΝΟΝΤΑΙ ΟΙ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ ΣΤΙΣ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΑΚΕΣ ΑΓΟΡΕΣ ΣΤΗΝ ΔΙΑΦΟΡΑ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ;

Ο Sloan μελετά το αν οι επενδυτές χρησιμοποιούν σχετικά απλά μέτρα για να εξακριβώσουν την ποιότητα των οικονομικών καταστάσεων, βασιζόμενοι σε δημόσια διαθέσιμες πληροφορίες. Ειδικότερα, κατά τον Sloan τα "υψηλής ποιότητας έσοδα" είναι εκείνα που προέρχονται κυρίως από την διαδικασία των ταμιακών ροών, ενώ "χαμηλής ποιότητας έσοδα" είναι εκείνα που προκύπτουν από τους λογαριασμούς δουλεμένων εσόδων.

Ο Sloan ανακαλύπτει ότι οι εταιρείες με όγκο δουλεμένων εσόδων-εξόδων (υψηλά και θετικά accruals) :

1. Παρουσιάζουν πτώση στα έσοδά τους τα επόμενα 3 χρόνια λόγω των χρονικών τακτοποιήσεων.
2. Οι τιμές των μετοχών των εταιρειών αυτών παρουσίαζαν πτώση για τα 3 επόμενα χρόνια και η πτώση αυτή έχει σχέση με τις προβλέψεις για πτώση των κερδών.

Ο Sloan καταλήγει στο συμπέρασμα πως επενδυτές και αναλυτές υπερεκτιμούν την ύπαρξη "χαμηλής ποιότητας" τρεχόντων εσόδων και υποτιμούν την ύπαρξη "υψηλής ποιότητας" τρεχόντων εσόδων.

Ο Xie (1998) συνδέει τα ευρήματα του Sloan με την βιβλιογραφία γύρω από το φαινόμενο της διαχείρισης, δείχνοντας στοιχεία που συνδέουν το μέτρο ποιοτικής αξιολόγησης των αποτελεσμάτων, με το μέτρο εφαρμογής διαχείρισης αποτελεσμάτων. Οι δύο αυτές μελέτες από κοινού υποδηλώνουν πως οι συμμετέχοντες στις χρηματιστηριακές αγορές "παρασύρονται" από σχετικά απλές μεθόδους διαχείρισης κερδών.

2.15. ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΕΡΔΩΝ ΣΤΟ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟ.

Καθώς από την φύση του το φαινόμενο της διαχείρισης είναι δύσκολο να ανιχνευθεί, είναι δύσκολο να γίνουν και μελέτες σχετικά με το πως αντιδρούν οι επενδυτές σε αποκαλύψεις τέτοιων φαινομένων γενικά. Επομένως οι υπάρχουσες μελέτες εστιάζουν στις ακραίες εκείνες περιπτώσεις διαχείρισης που εξελίσσονται σε υποθέσεις επιβολής ειδικών κυρώσεων (ρυθμίσεων) από τον SEC. Οι μελέτες αυτές δείχνουν πως υπάρχουν εξαιρετικά δυσμενείς αντιδράσεις των συμμετεχόντων όταν επιβάλλονται τέτοιες κυρώσεις από τον SEC.

Ο Feroz et al (1991) αναφέρει ότι την περίοδο 1982 – 1989 οι περιπτώσεις κυρώσεων κατά 70% αφορούσαν θεωρήσεις απογραφών ή εσόδων, και πολλές από αυτές τις περιπτώσεις σχετίζονταν με απολύσεις διευθυντών ή δικαστικές αγωγές επενδυτών, οι δε διακυμάνσεις των μετοχών ήταν στο 13% (6% εάν τα προβλήματα είχαν ανακοινωθεί πριν τις κυρώσεις).

2.16. ΣΥΝΟΨΗ

Σημειώνουμε το γεγονός ότι οι ακαδημαϊκοί λογιστές έχουν πολύ συχνά διαφορετική αντίληψη της διαχείρισης των αποτελεσμάτων απ' αυτή που έχουν οι επαγγελματίες λογιστές και αυτοί που ρυθμίζουν τους λογιστικούς κανόνες. Οι τελευταίοι συχνά βλέπουν τη διαχείριση των αποτελεσμάτων ως φαινόμενο που προκαλεί δυσλειτουργία και προβλήματα γενικά και σημειώνουν την ανάγκη για άμεσες διορθωτικές παρεμβάσεις. Οι ακαδημαϊκοί δεν είναι υπέρμαχοι της άποψης ότι η διαχείριση των κερδών πραγματοποιείται από τις περισσότερες εταιρείες ή ότι η διαχείριση των αποτελεσμάτων που πραγματοποιείται θα πρέπει απαραίτητα να απασχολεί τους επενδυτές. Αναζητούμε τους λόγους γι' αυτές τις διαφορετικές αντιλήψεις και επισημαίνουμε ότι κάθε μία από αυτές τις ομάδες μπορεί να έχει κάποιο όφελος από την όποια αναθεώρηση των απόψεών της γύρω από το ζήτημα της διαχείρισης των αποτελεσμάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΕΡΕΥΝΑ

3.1. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ – ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στα προηγούμενα κεφάλαια της εργασίας μας, έγινε μια θεωρητική παρουσίαση σχετικά με την δημιουργική λογιστική και την διαχείριση των αποτελεσμάτων. Μέχρι αυτό το σημείο η εργασία μας στηρίχθηκε στην μελέτη και ανάλυση παρατηρήσεων και υποθέσεων καθώς και στην ανασκόπηση της ξένης κυρίως βιβλιογραφίας που αφορά το θέμα μας.

Σκοπός μας στο κεφάλαιο που ακολουθεί είναι να λάβουμε εμπειρικές απαντήσεις όσον αφορά στο πως, σε ποιό βαθμό και γιατί η δημιουργική λογιστική και ειδικότερα η διαχείριση των αποτελεσμάτων ασκείται στην Ελλάδα. Σημειώνουμε την σημασία διεξαγωγής έρευνας στον Ελληνικό χώρο, καθώς οι περισσότερες μέχρι στιγμής έρευνες αφορούν μάλλον ανεπτυγμένες παρά αναπτυσσόμενες οικονομικά χώρες όπως η δική μας. Όπως γνωρίζουμε, μικρές εταιρείες ή εταιρείες που εδρεύουν σε αναπτυσσόμενες χώρες, τυχαίνουν μικρής προσοχής. Ως εκ τούτου, μια έρευνα που γίνεται σε μια μικρή χώρα όπως η Ελλάδα, με διαφορετικές ρυθμίσεις σε πολλά θέματα (όπως π.χ. μικρές και οικογενειακές επιχειρήσεις, επιχειρήσεις με κακή διαχείριση, χωρίς πολλές εταιρείες, έλλειψη εμπειρίας των διαχειριστών κ.τ.λ.) μπορεί να αποκαλύψει μια διαφορετική πλευρά του προβλήματος της δημιουργικής λογιστικής και των κινήτρων για διαχείριση των αποτελεσμάτων.

Ειδικότερα, ο σκοπός της μελέτης είναι διαπιστώσεις σχετικά με τα παρακάτω ζητήματα :

- Τα πραγματικά συγκεκριμένα σχέδια δημιουργικής λογιστικής που χρησιμοποιούνται από τις ελληνικές εταιρείες
- Η συχνότητα, το μέγεθος και η κατεύθυνση της διαχείρισης αποτελεσμάτων
- Το μέγεθος της θεμιτής δημιουργικής λογιστικής συγκριτικά με την αθέμιτη
- Τα κίνητρα που αποτελούν την βάση της διαχείρισης των αποτελεσμάτων
- Να εξεταστεί η ισχύς της πρότασης ότι οι αυστηρές λογιστικές ρυθμίσεις μπορούν να εξαφανίσουν το πρόβλημα της δημιουργικής λογιστικής (βλ. Waller 1990).

Ο καλύτερος τρόπος να λάβει κανείς αξιόπιστες απαντήσεις στους προβληματισμούς που αναφέρουμε παραπάνω, θα ήταν να ρωτήσει τις ίδιες τις ελληνικές επιχειρήσεις. Θεωρούμε πως μια τέτοια κίνηση όμως δεν θα είχε κανένα αποτέλεσμα δεδομένου : α) της μυστικοπάθειας που διακρίνει τις διοικήσεις των ελληνικών επιχειρήσεων και β) την φύση του υπό εξέταση θέματος και των ερωτημάτων, αφού πρόκειται για αναφορά σε "λεπτά" ζητήματα χειρισμών και επιλογών στο εσωτερικό μιας επιχείρησης. Η αμέσως επόμενη ιδέα ήταν να στραφούμε σε άλλους εξωτερικούς, ως προς την επιχείρηση, παράγοντες οι οποίοι να γνωρίζουν από την εμπειρία τους τις διαδικασίες και τους τρόπους χειρισμού των λογιστικών γεγονότων. Αυτοί είναι οι εξωτερικοί ελεγκτές που ελέγχουν τις δημοσιευόμενες λογιστικές καταστάσεις και οι φοροτέχνες λογιστές που καταρτίζουν οι ίδιοι για χάρη των επιχειρήσεων τις οικονομικές καταστάσεις, χωρίς όμως να έχουν εξαρτώμενη εργασιακή σχέση με αυτές.

Μεταξύ εξωτερικών ελεγκτών και φοροτεχνών λογιστών επιλέξαμε τους δεύτερους λαμβάνοντας υπόψιν τα εξής : α) την αριθμητική υπεροχή έναντι των ελεγκτών και συνεπώς μεγαλύτερο και αντιπροσωπευτικότερο δείγμα και β) την σχετική ευκολία στην δυνατότητα επικοινωνίας μαζί τους.

3.1.1. Η επιλογή του δείγματος.

Για τους σκοπούς της μελέτης μας επελέγησαν ελεύθεροι επαγγελματίες φοροτέχνες – λογιστές για τους παρακάτω λόγους :

- i. Δεν έχουν σχέση εξαρτημένης εργασίας με τις επιχειρήσεις των οποίων καταρτίζουν τις λογιστικές καταστάσεις και ως εκ τούτου μπορούν ελεύθερα και αξιόπιστα (δεδομένης και της ανωνυμίας που εγγυηθήκαμε) να απαντήσουν στις σχετικές ερωτήσεις του ερωτηματολογίου μας.
- ii. Παρέχουν τις υπηρεσίες τους σε επιχειρήσεις μικρού μάλλον μεγέθους γεγονός που αφενός ενισχύει την αξιοπιστία των ευρημάτων της μελέτης, αφετέρου δε, θα βοηθήσει στο να διαπιστωθεί κατά πόσο υπάρχουν σημαντικές διαφορές ως προς την άσκηση δημιουργικής λογιστικής μεταξύ μεγάλων και μικρών ελληνικών επιχειρήσεων.
- iii. Οι φοροτέχνες – λογιστές με το να καταρτίζουν τις λογιστικές καταστάσεις αποτελούν βασικότατο μέρος του προβλήματος της δημιουργικής λογιστικής. Οι ανεξάρτητοι λογιστές είναι ενήμεροι για πραγματικά και όχι υποθετικά κίνητρα που οδηγούν τους διευθυντές στην διαχείριση των αποτελεσμάτων, καθώς μοιράζονται τις σκέψεις τους με αυτούς.

Η επιλογή του δείγματος έγινε τυχαία. Αναζητήθηκαν σε σχετικές με την λογιστική ιστοσελίδες μέσω διαδικτύου οι ηλεκτρονικές διευθύνσεις επαγγελματιών φοροτεχνών – λογιστών και βρέθηκαν 207 καταχωρήσεις. Σε αυτούς εστάλη ηλεκτρονικά το ερωτηματολόγιο, συνοδευόμενο από επιστολή η οποία ανέφερε την προϋπόθεση για ελάχιστη προϋπηρεσία 5 ετών στην τήρηση βιβλίων Γ' κατηγορίας ώστε να εξασφαλιστεί η συμμετοχή μόνο εκείνων των επαγγελματιών που διαθέτουν την σχετική εμπειρία, καθώς επίσης τον σκοπό της έρευνάς μας και τις σχετικές εγγυήσεις για τήρηση ανωνυμίας τόσο των ιδίων όσο και των πελατών τους.

Το ερωτηματολόγιο δόθηκε επίσης με προσωπική επικοινωνία σε διδακτικό προσωπικό του Α.Τ.Ε.Ι Πάτρας, καθώς και σε επαγγελματίες της ευρύτερης περιοχής, αφού διαπιστώθηκε η σχετική εμπειρία τους. Από την

κατηγορία αυτή του δείγματος ζητήθηκε να διαπιστωθεί εάν και κατά πόσο τα ερωτήματα αυτά ήταν κατανοητά και σαφή.

Έπειτα από πολλές προσπάθειες και αρκετές υπενθυμίσεις στους ερωτώμενους, δεδομένου και του χρονικού περιορισμού των 2,5 μηνών, λάβαμε δύο απαντήσεις μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, τρεις από επαγγελματίες με προσωπική επαφή και πέντε από ακαδημαϊκούς με σχετική γνώση και εμπειρία. Η συμμετοχή αυτή κρίνεται ανεπαρκής για την εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων. Οι λόγοι της μικρής συμμετοχής και της ανεπάρκειας αναλύονται στην συνέχεια στα συμπεράσματα της έρευνάς μας.

Ωστόσο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα με την πεποίθηση ότι, στηριζόμενοι ακόμα και στο μικρό αυτό δείγμα, μπορούμε να εξαγάγουμε χρήσιμα συμπεράσματα για την ελληνική επιχειρηματική πραγματικότητα και την αντιμετώπιση της πρακτικής της διαχείρισης αποδοχών μέσα σε αυτή.

3.1.2. Η δομή του ερωτηματολογίου.

Για την διεξαγωγή της έρευνας επιλέχθηκε η μέθοδος της αποστολής του ερωτηματολογίου μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Η επιλογή αυτή έγινε τόσο για την εξοικονόμηση χρόνου και την ενίσχυση της δυνατότητας λήψης μεγαλύτερου αριθμού δειγμάτων, όσο και για την δημιουργία κλίματος άνεσης κατά την συμπλήρωσή του, αφού δεν υπήρχε πίεση χρόνου αλλά και αίσθηση κατάργησης του απορρήτου της επωνυμίας του συμμετέχοντα.

Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από 5 κύκλους ερωτημάτων και οι συνολικές ερωτήσεις ανέρχονται σε 25. Ο πρώτος κύκλος αναφέρεται σε πιθανούς λογιστικούς χειρισμούς με σκοπό την εικονική βελτίωση της οικονομικής κατάστασης μιας επιχείρησης και περιλαμβάνει 15 ερωτήσεις – υποθέσεις. Οι ερωτηθέντες καλούνται να σημειώσουν δίπλα από κάθε ερώτηση τους αριθμούς από 1 έως 4 ανάλογα με την συχνότητα στην οποία, κατά την εμπειρία τους, εμφανίζεται η υπόθεση του ερωτήματος. Ο δεύτερος κύκλος έρχεται να εξακριβώσει το μέγεθος της βελτίωσης που επέρχεται μέσω των χειρισμών που διαπιστώθηκαν παραπάνω.

Ο τρίτος και ο τέταρτος κύκλος είναι αντίστοιχα δομημένοι με τους προηγούμενους και αποσκοπούν στην διαπίστωση της ύπαρξης αλλά και του μεγέθους των αντίθετων χειρισμών, εκείνων δηλαδή που αποσκοπούν στην εσκεμμένη μείωση των εταιρικών αποτελεσμάτων.

Ο πέμπτος και τελευταίος κύκλος καλείται να δώσει συμπέρασμα για το αν τελικά εκείνο που επιδιώκουν συστηματικά οι επιχειρηματίες είναι η πλαστή – εικονική αύξηση ή μείωση των δημοσιευόμενων αποτελεσμάτων τους.

Στις παραγράφους που ακολουθούν παρουσιάζονται οργανωμένα, με την βοήθεια του προγράμματος Excel, οι απαντήσεις που λάβαμε και επιχειρούμε σύντομη ανάλυση για κάθε ένα από τα ερωτήματα που μας απαντήθηκαν. Στην συνέχεια παρουσιάζουμε τα αποτελέσματα αντίστοιχων ερευνών μαζί με κάποια γενικά συμπεράσματα που προέκυψαν από την μελέτη των αποτελεσμάτων και από την γενικότερη διαδικασία της προσωπικής μας έρευνας, σε συνδυασμό με αντίστοιχες έρευνες.

3.2. ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ.

Πίνακας 1 : Κατανομή ερωτηθέντων ως προς το κατά πόσο συχνά εμφανίζεται το φαινόμενο της μη διενέργειας πρόσθετων ετήσιων αποσβέσεων.

Μη διενέργεια πρόσθετων ετήσιων αποσβέσεων	N=10	Ποσοστό %
Πολλές φορές	0	0%
Μερικές φορές	4	40%
Κάποιες φορές	5	50%
Ποτέ	1	10%

Ο πίνακας 1 δείχνει πως ένα πολύ μικρό ποσοστό (10 %) δηλώνει πως η διενέργεια πρόσθετων αποσβέσεων δεν αποτελεί μέσο διαχείρισης των αποτελεσμάτων. Αντίθετα η μεγάλη πλειοψηφία συμφωνεί στο ότι οι πρόσθετες αποσβέσεις μπορούν και χρησιμοποιούνται για την διαμόρφωση του επιθυμητού αποτελέσματος. Η παραπάνω διαπίστωση είναι λογική, εάν λάβουμε υπ' όψιν μας το περιθώριο που αφήνει ο αναπτυξιακός νόμος 1892/90 για μια επιχείρηση, να διενεργεί τις πρόσθετες αποσβέσεις σε όποιες χρήσεις αυτή επιθυμεί.

Πίνακας 2 : Κατανομή ερωτηθέντων ως προς το κατά πόσο συχνά εμφανίζεται το φαινόμενο της μη διενέργειας αποσβέσεων ή διενέργειας μικρότερων αποσβέσεων από αυτές που ορίζει ο νόμος.

Μη διενέργεια αποσβέσεων ή διενέργεια μικρότερων από αυτές που ορίζει ο νόμος	N=10	Ποσοστό %
Πολλές φορές	0	0%
Μερικές φορές	4	40%
Κάποιες φορές	3	30%
Ποτέ	3	30%

Στον πίνακα 2 θεωρούμε ότι εκείνοι που απάντησαν πως το φαινόμενο της μη διενέργειας αποσβέσεων ή διενέργειας μικρότερων αποσβέσεων από αυτές που ορίζει ο νόμος, εμφανίζεται κάποιες ή μερικές φορές στηρίζεται στο ότι με βάση το νομικό πλαίσιο (Ν. 2238/94 και τον προηγούμενο αυτού Ν. 2065/92) οι ετήσιες αποσβέσεις παγίων δεν είναι υποχρεωτικές καθώς επίσης, τα πάγια στοιχεία με κόστος αγοράς έως 200.000 δρχ (περίπου 600 ευρώ) δύνανται να αποσβεστούν άπαξ. Η απάντηση ποτέ που εμφανίζεται με ποσοστό 30% υποδηλώνει την πεποίθηση των ερωτηθέντων πως ο εντοπισμός τέτοιου είδους ατασθαλιών θα ήταν πολύ εύκολος και άρα επικίνδυνος.

Πίνακας 3 : Κατανομή ερωτηθέντων ως προς το κατά πόσο συχνά εμφανίζεται το φαινόμενο της μη διενέργειας προβλέψεων για επισφαλείς απαιτήσεις ή μικρότερες προβλέψεις από αυτές που ορίζει ο νόμος.

Μη διενέργεια προβλέψεων ή διενέργεια μικρότερων από αυτές που ορίζει ο νόμος	N=10	Ποσοστό %
Πολλές φορές	6	60%
Μερικές φορές	2	20%
Κάποιες φορές	2	20%
Ποτέ	0	0%

Σχετικά με την διενέργεια των προβλέψεων για επισφαλείς απαιτήσεις φαίνεται πως το μέσο αυτό χρησιμοποιούνταν κατά κόρον από τους συντάκτες των οικονομικών καταστάσεων. Αυτό διαπιστώνεται από το μεγάλο ποσοστό (60%) των ερωτηθέντων, που απάντησε «πολλές φορές» αλλά και από το μηδενικό ποσοστό στην επιλογή « Ποτέ». Δεν είναι τυχαίο άλλωστε πως η τήρηση του λογαριασμού αυτού 44.11 «Προβλέψεις για Επισφαλής απαιτήσεις» από προαιρετική που ήταν, καταργήθηκε.

Πίνακας 4 : Κατανομή ερωτηθέντων ως προς το κατά πόσο συχνά εμφανίζεται το φαινόμενο της μη διενέργειας προβλέψεων για αποζημίωση προσωπικού λόγω εξόδου από την υπηρεσία.

Μη διενέργεια προβλέψεων για αποζημίωση προσωπικού	N=10	Ποσοστό %
Πολλές φορές	4	40%
Μερικές φορές	5	50%
Κάποιες φορές	1	10%
Ποτέ	0	0%

Εδώ ισχύει ότι και στον πίνακα 3 με την διαφορά ότι η απάντηση μερικές φορές παρουσιάζει μεγαλύτερη συχνότητα, γεγονός που δείχνει μειωμένη προτίμηση επιλογής αυτής της τεχνικής σε σχέση με την προηγούμενη.

Πίνακας 5 : Κατανομή ερωτηθέντων ως προς το κατά πόσο συχνά εμφανίζεται αλλαγή στη μέθοδο αποτίμησης των αποθεμάτων.

Αλλαγή στη μέθοδο αποτίμησης των αποθεμάτων	N=10	Ποσοστό %
Πολλές φορές	0	0%
Μερικές φορές	4	40%
Κάποιες φορές	1	10%
Ποτέ	5	50%

Για την περίπτωση αυτή το δείγμα φαίνεται να διχάζεται ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό, εκφέρει την γνώμη πως η αλλαγή στην μέθοδο αποτίμησης, ως τεχνική διαμόρφωσης του αποτελέσματος, δεν χρησιμοποιείται ποτέ. Η

μέθοδος αυτή, προφανώς εξαιτίας του ότι είναι πολύ διαδεδομένη οι μεν απάντησαν «Ποτέ» με την λογική ότι δεν θα την επέλεγαν εξαιτίας του εύκολου εντοπισμού της , ενώ οι δε απάντησαν «Μερικές ή Κάποιες φορές» με βάση την εμπειρία τους.

Πίνακας 6 : Κατανομή ερωτηθέντων ως προς το κατά πόσο συχνά εμφανίζεται το φαινόμενο της αποτίμησης των αποθεμάτων στο κόστος αντί με την χαμηλότερη αγοραία αξία.

Αποτίμηση αποθεμάτων στο κόστος αντί με την χαμηλότερη αγοραία αξία	N=10	Ποσοστό %
Πολλές φορές	1	10%
Μερικές φορές	3	30%
Κάποιες φορές	4	40%
Ποτέ	2	20%

Δεδομένων των καθημερινών μεταβολών στις τρέχουσες τιμές αγοράς δίνεται το περιθώριο στις επιχειρήσεις να επωφεληθούν της κατάστασης και να μετατρέψουν την αποτίμηση των αποθεμάτων σε διαδικασία που βοηθά στην εξαγωγή του επιθυμητού αποτελέσματος. Για το λόγο αυτό μόλις το 20% απάντησε ποτέ.

Πίνακας 7 : Κατανομή ερωτηθέντων ως προς το κατά πόσο συχνά εμφανίζεται αναγνώριση δεδουλευμένων εξόδων ως έξοδα επόμενων χρήσεων.

Αναγνώριση δεδουλευμένων εξόδων ως έξοδα επόμενων χρήσεων	N=10	Ποσοστό %
Πολλές φορές	1	10%
Μερικές φορές	0	0%
Κάποιες φορές	5	50%
Ποτέ	4	40%

Η πλειοψηφία με ποσοστό 50% δηλώνει ότι η αναγνώριση δεδουλευμένων εξόδων ως έξοδα επόμενων χρήσεων είναι φαινόμενο που εντοπίζεται συχνά κάτω από ειδικές περιπτώσεις, προφανώς στηρίζουν την άποψη τους στην επιθυμία των μικρών Ανωνύμων Εταιριών, να εμφανίσουν μειωμένα κέρδη με σκοπό την μείωση του αντίστοιχου φόρου εισοδήματος. Όπως είναι γνωστό άλλωστε, στην Ελλάδα οι περισσότερες επιχειρήσεις είναι μικρού μεγέθους. Προφανώς εκείνοι που απάντησαν «Ποτέ» εκφράζουν την επιθυμία των μεγάλων Α.Ε να εμφανίσουν μεγάλα κέρδη στις δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις τους οι οποίες γίνονται αντικείμενο μελέτης των επενδυτών.

Πίνακας 8 : Κατανομή ερωτηθέντων ως προς το κατά πόσο συχνά εμφανίζεται αναγνώριση εσόδων επόμενων χρήσεων ως έσοδα της τρέχουσας χρήσης.

Αναγνώριση εσόδων επόμενων χρήσεων ως έσοδα της τρέχουσας χρήσης	N=10	Ποσοστό %
Πολλές φορές	4	40%
Μερικές φορές	0	0%
Κάποιες φορές	2	20%
Ποτέ	4	40%

Αντίστοιχα με τα έξοδα και τα δουλεμένα έσοδα, αντιμετωπίζονται από τις επιχειρήσεις με τρόπο ο οποίος εξαρτάται από το μέγεθός τους. Οπότε οι μοιρασμένες απαντήσεις και σε αυτό το ερώτημα εξηγούνται με βάση την εμπειρία του κάθε φοροτέχνη-λογιστή.

Πίνακας 9 : Κατανομή ερωτηθέντων ως προς το κατά πόσο συχνά εμφανίζεται αποτίμηση όλων των αποθεμάτων στην τρέχουσα αξία της αγοράς.

Αποτίμηση όλων των αποθεμάτων στην τρέχουσα αξία της αγοράς	N=10	Ποσοστό %
Πολλές φορές	0	0%
Μερικές φορές	4	40%
Κάποιες φορές	4	40%
Ποτέ	2	20%

Η γνώμη του δείγματος για τον συγκεκριμένο χειρισμό είναι ξεκάθαρη, αφού σε ποσοστό 80% απάντησαν ότι κατά κανόνα τα αποθέματα αποτιμούνται στην τρέχουσα αξία της αγοράς.

Πίνακας 10 : Κατανομή ερωτηθέντων ως προς το κατά πόσο συχνά εμφανίζεται το φαινόμενο της αναγνώρισης των συμμετοχών ως χρεογράφων.

Αναγνώριση των συμμετοχών ως χρεογράφων	N=10	Ποσοστό %
Πολλές φορές	0	0%
Μερικές φορές	7	70%
Κάποιες φορές	2	20%
Ποτέ	1	10%

Με βάση τον Κ.Β.Σ δεν περιλαμβάνονται στον λογαριασμό 34 «Χρεόγραφα» οι μετοχές Α.Ε που υπάρχει σκοπός για διαρκή κατοχή τους και επιπλέον το ποσοστό συμμετοχής στην Α.Ε υπερβαίνει το 10% του συνολικού κεφαλαίου της. Στην περίπτωση αυτή παρακολουθούνται στον λ. 18 « Συμμετοχές και λοιπές μακροπρόθεσμες απαιτήσεις». Δεδομένου ότι ο σκοπός για διαρκή κατοχή είναι απόφαση της κάθε επιχείρησης και δεν καταγράφεται πουθενά, η παραπάνω τεχνική φαίνεται να αποτελεί κατ' εξοχήν χειρισμό για την διαχείριση των αποτελεσμάτων. Αυτό δηλώνεται με το ποσοστό 90%.

Πίνακας 11 : Κατανομή ερωτηθέντων ως προς το κατά πόσο συχνά εμφανίζεται το φαινόμενο της μη διενέργειας πρόβλεψης για επιστροφές πωλήσεων περιόδου.

Μη διενέργεια πρόβλεψης για επιστροφές πωλήσεων περιόδου	N=10	Ποσοστό %
Πολλές φορές	5	50%
Μερικές φορές	4	40%
Κάποιες φορές	1	10%
Ποτέ	0	0%

Ομόφωνη είναι η άποψη πως οι επιχειρήσεις δεν διενεργούν προβλέψεις για πιθανές επιστροφές πωλήσεων. Αυτό οφείλεται στην επιθυμία των επιχειρήσεων να εμφανίσουν υψηλές πωλήσεις.

Πίνακας 12 : Κατανομή ερωτηθέντων ως προς το κατά πόσο συχνά εμφανίζεται το φαινόμενο του δανεισμού στο τέλος της χρήσης με σκοπό την βελτίωση των δεικτών ρευστότητας.

Δανεισμός στο τέλος της χρήσης με σκοπό την βελτίωση των δεικτών ρευστότητας	N=10	Ποσοστό %
Πολλές φορές	4	40%
Μερικές φορές	3	30%
Κάποιες φορές	1	10%
Ποτέ	2	20%

Προφανώς, ένα μεγάλο ποσοστό δεν θεωρεί τον χειρισμό αυτό αθέμιτη δημιουργική λογιστική και γι' αυτό δηλώνει ρητά την συνήθεια των

επιχειρήσεων να δανείζονται στο τέλος της χρήσης προς βελτίωση των δεικτών ρευστότητάς της.

Πίνακας 13 : Κατανομή ερωτηθέντων ως προς το κατά πόσο συχνά εμφανίζονται έξοδα επισκευών και συντήρησης των πάγιων στοιχείων που προστίθενται στο κόστος κτήσης.

Έξοδα επισκευών και συντήρησης των πάγιων στοιχείων που προστίθενται στο κόστος κτήσης.	N=10	Ποσοστό %
Πολλές φορές	3	30%
Μερικές φορές	1	10%
Κάποιες φορές	4	40%
Ποτέ	2	20%

Η προσπάθεια για βελτίωση της εικόνας μιας επιχείρησης μέσω της εικονικής αύξησης της αξίας των πάγιων στοιχείων της με ποσά τα οποία λογικά θα έπρεπε να αντιμετωπίζονται ως έξοδα επισκευών και συντήρησης, αποτελεί τεχνική που χρησιμοποιούν οι συντάκτες των οικονομικών καταστάσεων, σύμφωνα πάντα με την εμπειρία των φοροτεχνών-λογιστών.

Πίνακας 14 : Κατανομή ερωτηθέντων ως προς το κατά πόσο συχνά εμφανίζεται το φαινόμενο sale and leaseback.

Sale and leaseback	N=10	Ποσοστό %
Πολλές φορές	0	0%
Μερικές φορές	2	20%
Κάποιες φορές	8	80%
Ποτέ	0	0%

Οι συμφωνίες πώλησης και επαναγοράς, όπως φαίνεται από το ποσοστό 80% είναι για τις επιχειρήσεις μέθοδος βελτίωσης της εικόνας τους. Η βελτίωση αυτή επιτυγχάνεται μέσω της αύξησης των πωλήσεων και τις δυσανάλογα μικρής αύξησης των εξόδων για μίσθωση και επαναγορά των παγίων. Δεδομένης και της νομιμότητας του παραπάνω χειρισμού αιτιολογείται επαρκώς και το εξαγόμενο συμπέρασμα.

Πίνακας 15 : Κατανομή ερωτηθέντων ως προς το κατά πόσο συχνά εμφανίζονται βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις που εμφανίζονται ως μακροπρόθεσμες.

Βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις που εμφανίζονται ως μακροπρόθεσμες	N=10	Ποσοστό %
Πολλές φορές	4	40%
Μερικές φορές	1	10%
Κάποιες φορές	3	30%
Ποτέ	2	20%

Πίνακας 16 : Κατανομή ερωτηθέντων ως προς το κατά πόσο αυξάνει τα κέρδη (κατά μέσο όρο) η άσκηση δημιουργικής λογιστικής.

Αύξηση κερδών (κατά μέσο όρο) με την άσκηση δημιουργικής λογιστικής	N=10	Ποσοστό %
Μέχρι 25%	4	40%
Περισσότερο από 25%	5	50%
Δεν γνωρίζω	1	10%

Σε σχέση με το ερώτημα για το πόσο αυξημένα σε ποσοστό εμφανίζονται τα μετά την διαχείριση αποτελέσματα, με μικρή διαφορά οι λογιστές φαίνεται να πιστεύουν πως το ποσοστό αυτό ξεπερνά το 25%. Σημαντικό στοιχείο για την εξαγωγή συμπεράσματος πάντως αποτελεί το γεγονός της οριακής διαφοράς μεταξύ των δυο συνηθέστερων απαντήσεων.

Πίνακας 17 : Κατανομή ερωτηθέντων ανάλογα με την συχνότητα κατά την οποία εμφανίζονται πρόσθετες ετήσιες αποσβέσεις μόνο στις χρήσεις με υψηλή κερδοφορία.

Εμφάνιση πρόσθετων ετήσιων αποσβέσεων μόνο στις χρήσεις με υψηλή κερδοφορία	N=10	Ποσοστό %
Πολλές φορές	2	20%
Μερικές φορές	3	30%
Κάποιες φορές	1	10%
Ποτέ	4	40%

Η έντονη διασπορά στις απαντήσεις στο ερώτημα αυτό προκαλούν μια σχετική σύγχυση και το μόνο που θα μπορούσαμε να σχολιάσουμε ίσως είναι

πως ενώ ένα αξιόλογο κομμάτι του δείγματος 60%, έχει αντιμετωπίσει το φαινόμενο δεν έχει ωστόσο ξεκάθαρη άποψη για την συχνότητά του. Αντίθετα η συγκέντρωση του 40% στην απάντηση Ποτέ μπορεί να οδηγήσει στο συμπέρασμα πως η εμφάνιση πρόσθετων ετήσιων αποσβέσεων μόνο σε χρήσεις με υψηλή κερδοφορία είναι υπαρκτό αλλά πολύ περιορισμένης έκτασης φαινόμενο.

Πίνακας 18 : Κατανομή ερωτηθέντων ανάλογα με την συχνότητα κατά την οποία εμφανίζεται διενέργεια προβλέψεων για επισφαλείς απαιτήσεις σύμφωνα με τον νόμο, αν και οι πραγματικές απώλειες είναι μικρότερες.

Διενέργεια προβλέψεων για επισφαλείς απαιτήσεις σύμφωνα με τον νόμο, αν και οι πραγματικές απώλειες είναι μικρότερες	N=10	Ποσοστό %
Πολλές φορές	3	30%
Μερικές φορές	5	50%
Κάποιες φορές	1	10%
Ποτέ	1	10%

Ο παραπάνω πίνακας αποτελεί σαφή απόδειξη πώς βασική πρακτική όταν το ζητούμενο είναι η μείωση των αναφερόμενων κερδών, είναι η διενέργεια προβλέψεων σε ποσοστό μεγαλύτερο από το απαραίτητο, με βάση τις επισφαλείς απαιτήσεις.

Πίνακας 19 :- Κατανομή ερωτηθέντων ανάλογα με την συχνότητα κατά την οποία εμφανίζεται αλλαγή στη μέθοδο αποτίμησης των αποθεμάτων.

Αλλαγή στη μέθοδο αποτίμησης των αποθεμάτων	N=10	Ποσοστό %
Πολλές φορές	2	20%
Μερικές φορές	0	0%
Κάποιες φορές	4	40%
Ποτέ	4	40%

Η αλλαγή στην μέθοδο αποτίμησης των αποθεμάτων απαιτεί την έκδοση σχετικής άδειας. Η ισχύς του κανονισμού αυτού θεωρούμε πως ήταν η αιτία για την σύγχυση όσον αφορά τις απαντήσεις στην σχετική ερώτηση. Θεωρούμαι πως οι απαντήσεις Ποτέ αναφέρονται σε αλλαγή στην μέθοδο χωρίς σχετική άδεια, ενώ η απαντήσεις Κάποιες φορές και Πολλές φορές ενδεχομένως να αναφέρονται και στην έπειτα από νόμιμη άδεια αλλαγή. Για τον λόγο αυτό δεν μπορούμε να εξαγάγουμε αξιόπιστο αποτέλεσμα από την παραπάνω ερώτηση.

Πίνακας 20 : Κατανομή ερωτηθέντων ανάλογα με την συχνότητα κατά την οποία εμφανίζεται αναγνώριση προπληρωμένων εξόδων σαν έξοδα της χρήσης.

Αναγνώριση προπληρωμένων εξόδων σαν έξοδα της χρήσης	N=10	Ποσοστό %
Πολλές φορές	3	30%
Μερικές φορές	4	40%
Κάποιες φορές	0	0%
Ποτέ	3	30%

Πολύ κοντά στο τέλος της διαχειριστικής περιόδου γίνονται διάφορες τακτοποιήσεις εσόδων και εξόδων. Στο σημείο λοιπόν αυτό δίνεται εκ των περιστάσεων η δυνατότητα στους διαχειριστές να παρέμβουν στα γεγονότα με σκοπό να επηρεάσουν το εξαγόμενο αποτέλεσμα. Φαίνεται πως η αναφερθείσα τεχνική προτιμάται όπου είναι δυνατό.

Πίνακας 21 : Κατανομή ερωτηθέντων ανάλογα με την συχνότητα κατά την οποία εμφανίζεται αναγνώριση δεδουλευμένων εσόδων ως έσοδα της επόμενης χρήσης.

Αναγνώριση δεδουλευμένων εσόδων ως έσοδα της επόμενης χρήσης	N=10	Ποσοστό %
Πολλές φορές	2	20%
Μερικές φορές	2	20%
Κάποιες φορές	1	10%
Ποτέ	5	50%

Εδώ αξίζει να σημειώσουμε πως η τάση αναγνώρισης δουλεμένων εσόδων ως έσοδα επόμενων χρήσεων, είναι τακτική που ακολουθούν πιο σπάνια συγκριτικά με την ακριβώς αντίθετη περίπτωση, οι επιχειρήσεις που να επηρεάσουν τεχνητά τα εξαγόμενα αποτελέσματα τους.

Πίνακας 22 : Κατανομή ερωτηθέντων ανάλογα με την συχνότητα κατά την οποία αντίθετα με την συνήθη πρακτική, δεν περιλαμβάνονται στον λογαριασμό «Αποτελέσματα Χρήσης» δεδουλευμένα έσοδα που αναγνωρίζονται την επόμενη χρήση.

Δεν περιλαμβάνονται στον λογαριασμό «Αποτελέσματα Χρήσης» δεδουλευμένα έσοδα που αναγνωρίζονται την επόμενη χρήση	N=10	Ποσοστό %
Πολλές φορές	0	0%
Μερικές φορές	3	30%
Κάποιες φορές	6	60%
Ποτέ	1	10%

Τα αποτελέσματα του πίνακα 22 συγκρινόμενα με αυτά του πίνακα 21 μας οδηγούν στο προφανές συμπέρασμα, πως οι συμμετέχοντες στην συμπλήρωση των ερωτηματολογίων, δεν επέδειξαν την απαιτούμενη προσοχή ή μπερδεύτηκαν από τις διατυπώσεις μας, καθώς στην ίδια ουσιαστικά ερώτηση έδωσαν αντιφατικές απαντήσεις. Βέβαια ότι και να συνέβη ας μη ξεχνάμε πως στα πλαίσια μιας πτυχιακής εργασίας τέτοιες περιπτώσεις δεν είναι καθόλου απίθανο να συμβούν.

Πίνακας 23 : Κατανομή ερωτηθέντων ανάλογα με την συχνότητα κατά την οποία θεωρούνται οι πωλήσεις τέλους χρήσης σαν προκαταβολές πελατών.

Θεώρηση των πωλήσεων τέλους χρήσης σαν προκαταβολές πελατών	N=10	Ποσοστό %
Πολλές φορές	0	0%
Μερικές φορές	1	10%
Κάποιες φορές	6	60%
Ποτέ	3	30%

Οι πωλήσεις τέλους χρήσης υποθέσαμε θεωρητικά πως μπορούν να αποτελέσουν μέσω άσκηση διαχείρισης των αποτελεσμάτων και οι απαντήσεις που παρουσιάζονται στον πίνακα 23 επιβεβαιώνουν την αρχική μας υπόθεση.

Πίνακας 24 : Κατανομή ερωτηθέντων ως προς το κατά πόσο μειώνουν το κέρδος κατά μέσο όρο οι πρακτικές της δημιουργικής λογιστικής.

Μείωση κέρδους (κατά μέσο όρο) με την άσκηση δημιουργικής λογιστικής	N=10	Ποσοστό %
Μέχρι 25%	4	40%
Περισσότερο από 25%	3	30%
Δεν γνωρίζω	3	30%

Πίνακας 25 : Κατανομή ερωτηθέντων ως προς το τι συναντάμε πιο συχνά, την εσκεμμένη μείωση ή την αύξηση των κερδών.

Τι συναντάμε πιο συχνά, την εσκεμμένη μείωση ή την αύξηση των κερδών;	N=10	Ποσοστό %
Αύξηση των κερδών	3	30%
Μείωση των κερδών	6	60%
Δεν γνωρίζω	1	10%

Όπως έχουμε αναφέρει και στην περιγραφή επιλογής του δείγματος για την διεξαγωγή της έρευνας μας, αυτό αποτελείται αποκλειστικά από φοροτέχνες λογιστές. Ο κλάδος ασχολείται κατά πλειοψηφία με την τήρηση βιβλίων μικρών μάλλον Α.Ε οι οποίες σύμφωνα και με προηγούμενο ερώτημα, επιδιώκουν μείωση των αναφερόμενων κερδών τους για να αποφύγουν έτσι μέρος του φόρου εισοδήματος που θα τους αναλογούσε.

3.3. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.

Όπως έχουμε ήδη αναφέρει και παραπάνω, το θέμα της Δημιουργικής Λογιστικής και ειδικότερα της Διαχείρισης των Αποτελεσμάτων στην χώρα μας, έχει ερευνηθεί ελάχιστα. Επίσης τα αποτελέσματα της ερευνάς, που παρουσιάστηκαν αναλυτικά παραπάνω, έχουν περιορισμένη επιστημονική αξία για τους λόγους που ήδη αναφέραμε. Η κατάθεση μιας πιο ολοκληρωμένης ερευνητικής μελέτης κρίνεται επομένως απαραίτητη. Για το λόγο αυτό παραθέτουμε συνοπτικά αποτελέσματα αντίστοιχης έρευνας που πραγματοποιήθηκε από τον Επίκουρο καθηγητή Σπ. Μπαραλέξη. Για αναλυτικότερη μελέτη σας παραπέμπουμε και στην βιβλιογραφία του ιδίου (βλ. βιβλιογραφία Μπαραλέξης Σπ.)

3.3.1. Διαφορές και ομοιότητες.

Βασικές και σημαντικές διαφορές σημειώνονται μεταξύ της έρευνας που παρουσιάσαμε στις προηγούμενες παραγράφους και σε αυτήν της οποίας τα αποτελέσματα παραθέτουμε στην συνέχεια.

Σχετικά με τις διαφορές αναφέρουμε ενδεικτικά:

α) Ως προς την επιλογή του δείγματος. Τα παρακάτω αποτελέσματα είναι προϊόν απαντήσεων και απόψεων φοροτεχνών λογιστών με πενταετή τουλάχιστον εμπειρία στην τήρηση βιβλίων Γ' κατηγορίας αλλά και εξωτερικών ελεγκτών οι οποίοι είναι μέλη του ΣΟΕΛ.

β) Ακολουθούνται εξειδικευμένες στατιστικές μέθοδοι τόσο για την τυχαία επιλογή του δείγματος όσο και για την μελέτη και ανάλυση των αποτελεσμάτων.

γ) Οι ερωτήσεις που τέθηκαν από τον κύριο Μπαραλέξη, ξεπερνούν κατά πολύ το πλήθος των ερωτήσεων που αποτέλεσαν την βάση για την ερευνά που παρουσιάσαμε παραπάνω.

δ) Σημαντική είναι ακόμα η διαφορά στον τρόπο σχηματισμού των ερωτημάτων, καθώς για εμάς ερωτήματα που απαιτούσαν ανάλυση και όχι απλή επιλογή καταλληλότερης δοσμένης περίπτωσης, απορρίφθηκαν εξαιτίας του χρόνου και του κόπου που θα απαιτούσαν για την συμπλήρωση τους.

ε) Τέλος όπως εύλογα μπορεί να συμπεράνει ο καθένας οι δύο αυτές έρευνες διαφέρουν ως προς τον τόπο και τον χρόνο διεξαγωγής τους.

Ως βασικές ομοιότητες κρίνουμε σκόπιμο να αναφερθούν οι εξής:

α) Η χρήση ερωτηματολογίων στα οποία συναντάμε παρόμοιες υποθέσεις, οι οποίες αποκοπούν στην διαπίστωση και μελέτη των ίδιων φαινομένων.

β) Αν και παρουσιάζεται μια διαφορά ως προς την δόμηση των δύο ερωτηματολογίων οι στόχοι και των δύο είναι κοινοί.

3.3.2. Συμπεράσματα.

A] Παρά την ύπαρξη λεπτομερών λογιστικών ρυθμίσεων, η Δημιουργική Λογιστική είναι σύνθητες φαινόμενο στην Ελληνική οικονομία και της επιχειρήσεις που την συνιστούν. Οι επιχειρήσεις όχι μόνο εκμεταλλεύονται τις αδυναμίες των νόμων και ρυθμιστικών κανόνων αλλά προβαίνουν και σε παραβίαση τους. Τα ευρήματα αυτά αποτελούν επαρκή απόδειξη πως μόνη η επιβολή αυστηρών λογιστικών ρυθμίσεων δεν επαρκεί για να περιορίσει το φαινόμενο της άσκησης τεχνικών δημιουργικής λογιστικής.

B] Οι συγκεκριμένες τεχνικές παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων και των αποτελεσμάτων που χρησιμοποιούνται στην Ελλάδα, διαφέρουν από εκείνες που παρατηρούνται σε άλλες χώρες όπως π.χ η Αγγλία. Η βασικότερη αιτία που δικαιολογεί τις διαφορές αυτές είναι το διαφορετικό περιβάλλον ρυθμίσεων μέσα στο οποίο δραστηριοποιούνται οι επιχειρήσεις. Το ίδιο ισχύει και για πολλά από τα κίνητρα που ωθούν στην εφαρμογή τεχνικών παραποίησης, π.χ κίνητρα όπως κανονισμοί antitrust,

παρατηρούνται κυρίως σε Αγγλο-αμερικανικές συνθήκες οικονομίας ενώ στη χώρα μας δεν εμφανίζονται καθόλου.

Γ] Η διαχείριση των αποτελεσμάτων μπορεί να μεταβάλλει προς τα πάνω ή προς τα κάτω το πραγματικό αποτέλεσμα μέχρι και 25%. Αυτό το συμπέρασμα ενισχύει την αντίληψη των επαγγελματιών και των ρυθμιστών των λογιστικών κανόνων έναντι της γνώμης των ακαδημαϊκών ότι το φαινόμενο της διαχείρισης των αποτελεσμάτων είναι τόσο περιορισμένο που δεν θα έπρεπε να απασχολεί τους επενδυτές.

Δ] Σημαντική είναι επίσης η διαπίστωση πως ενώ οι μεγάλες επιχειρήσεις με πολλά κέρδη τείνουν να αναζητούν τεχνικές περαιτέρω αύξησης των αποτελεσμάτων τους, οι μικρές επιχειρήσεις τείνουν να επιδιώκουν πλαστές μειώσεις στα κέρδη τους. Οι αντίθετες αυτές τάσεις εξηγούνται αν σκεφτεί κανείς πως για τις μεν μεγάλες επιχειρήσεις το ζητούμενο είναι η ικανότητα για δανεισμό προκειμένου να προβούν σε επενδύσεις, οι δε μικρές επιχειρούν σταθερά έσοδα και αποφυγή καταβολής υψηλών φόρων εισοδήματος.

Ε] Μεταξύ θεμιτής και αθέμιτης δημιουργικής λογιστικής με βάση την διεξαχθήσα έρευνα φαίνεται πως οι διευθυντές των ελληνικών επιχειρήσεων προτιμούν την πρώτη. Στην Ελλάδα άλλωστε μια τέτοια επιλογή προσφέρει πολλές δυνατότητες εξαιτίας των τεράστιων ελλείψεων όσον αφορά τις λογιστικές μας ρυθμίσεις αλλά και την σαφήνεια των νόμων μας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

✓ *Ελληνική βιβλιογραφία:*

- Ζοπουνίδης Κων/νος, Σπαθής Χαρ., Δούμπος Μ., 21-09-2002, «Οι λαθροχειρίες των ισολογισμών και οι αδυναμίες των ελεγκτών», Οικονομικός Ταχυδρόμος, τεύχος 38, σελ.58.
- Μπαραλέξης Σπ., ΡΗ.Δ., Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, «Η Επινοητική Λογιστική στην Ελλάδα», Μονογραφία.
- Νιάρχος Α. Νικήτας, Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών, Αθήνα 2002, «Χρηματοοικονομική Ανάλυση Λογιστικών Καταστάσεων», έκτη έκδοση.
- Παπαδάτου Θεοδώρα, Μάιος 2001, «Εσωτερικός και εξωτερικός έλεγχος ανωνύμων εταιρειών».
- Σπαθής Χαράλαμπος (Επίκουρος Καθηγητής Τμήματος Οικονομικών Επιστημών Α.Π.Θ.), , Σεπτέμβριος 2002, «Εμπειρική διερεύνηση της παραποίησης οικονομικών καταστάσεων», Λογιστής, τεύχος 570, σελ.1286-1294.

✓ Ξένη βιβλιογραφία:

- Baralexis Spyros, 2004, "Creative Accounting in small advancing countries: The Greek case", University of Makedonia, Thessaloniki, Greece, 'Managerial Auditing Journal, Vol.19 No.3, pp.440-461.
- Beneish D. Messod, Indiana University, Kelley School of Business, Bloomington, Indiana 47401, "Earnings Management: A Prespective", Volume 27 Number 12 2001.
- Dechow M. Patricia, Richard G. Sloan (University of Pennsylvania), Amy P. Sweeney (Harvard University), April 1995, "Detecting Earnings Management", 'The Accounting Review', Vol. 70. No.2, pp.193-225.
- Dechow M. Patricia and Douglas J. Skinner, University of Michigan, 2000 American Accounting Association, Accounting Horizons, June 2000, "Earnings Management: Reconciling the Views of Accounting Academics, Practioners, And Regulators", Vol. 14 No.2, pp.235-250.
- Healy M. Paul (Harvard University), James M. Wahlen (Indiana University Bloomington), " A Review of the Earnings Management Literature and Its Implications for Standard Settings"
- Kamal H., Naser M., Cardiff Business School, "Creative Financial Accounting".
- Spathis Ch. (Aristotle University of Thessaloniki), M. Doumpos and C. Zopounidis (Technical University of Crete), "Detecting falsified financial statements: a comparative study using multicriteria analysis and multivariate statistical techniques".

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΑΤΡΑΣ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Α) Παρακάτω σας παρουσιάζουμε μια λίστα πιθανών παραδειγμάτων άσκησης δημιουργικής λογιστικής από ελληνικές επιχειρήσεις, που σκοπό έχουν την βελτίωση της οικονομικής κατάστασής τους.

Δίπλα σε κάθε παράδειγμα υπάρχει ένα κουτάκι στο οποίο **συμπληρώνετε τον αριθμό 1 ή 2 ή 3 ή 4** ανάλογα με το πόσο συχνά εμφανίζεται το φαινόμενο.

No 1= πολλές φορές
No 2= μερικές φορές

No 3= κάποιες φορές
No 4= ποτέ

1. Μη διενέργεια πρόσθετων ετήσιων αποσβέσεων.
2. Μη διενέργεια αποσβέσεων ή διενέργεια μικρότερων αποσβέσεων από αυτές που ορίζει ο νόμος.
3. Μη διενέργεια προβλέψεων για επισφαλείς απαιτήσεις ή μικρότερες προβλέψεις από αυτές που ορίζει ο νόμος.
4. Μη διενέργεια προβλέψεων για αποζημίωση προσωπικού λόγω εξόδου από την υπηρεσία.
5. Αλλαγή στη μέθοδο αποτίμησης των αποθεμάτων.

6. Αποτίμηση των αποθεμάτων στο κόστος αντί με την χαμηλότερη αγοραία αξία.
7. Αναγνώριση δεδουλευμένων εξόδων ως έξοδα επόμενων χρήσεων.
8. Αναγνώριση εσόδων επόμενων χρήσεων ως έσοδα της τρέχουσας χρήσης.
9. Αποτίμηση όλων των αποθεμάτων στην τρέχουσα αξία της αγοράς.
10. Αναγνώριση των συμμετοχών ως χρεογράφων.
11. Μη διενέργεια πρόβλεψης για επιστροφές πωλήσεων περιόδου.
12. Δανεισμός στο τέλος της χρήσης με σκοπό την βελτίωση των δεικτών ρευστότητας.
13. Έξοδα επισκευών και συντήρησης των παγίων στοιχείων που προστίθενται στο κόστος κτήσης.
14. Sale and leaseback
15. Βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις που εμφανίζονται ως μακροπρόθεσμες

B) Παρακαλώ σημειώστε με X το κατάλληλο κουτί.

Πόσο αυξάνει τα κέρδη (κατά μέσο όρο) η άσκηση δημιουργικής λογιστικής;

α. Μέχρι 25%

β. Περισσότερο από 25%

γ. Δεν γνωρίζω

Γ) Η λίστα παρακάτω αναφέρεται σε παραδείγματα εσκεμμένης μείωσης των εταιρικών κερδών. Δίπλα στο κάθε παράδειγμα σημειώστε έναν από τους αριθμούς 1-4 ανάλογα με την συχνότητα εμφάνισης του φαινομένου.

No 1= πολλές φορές

No 3= κάποιες φορές

No 2= μερικές φορές

No 4= ποτέ

1. Εμφάνιση πρόσθετων ετήσιων αποσβέσεων μόνο στις χρήσεις με υψηλή κερδοφορία.

2. Διενέργεια προβλέψεων για επισφαλείς απαιτήσεις σύμφωνα με το νόμο, αν και οι πραγματικές απώλειες είναι μικρότερες.

3. Αλλαγή στη μέθοδο αποτίμησης των αποθεμάτων.

4. Αναγνώριση προπληρωμένων εξόδων σαν έξοδα της χρήσης.

5. Αναγνώριση δεδουλευμένων εσόδων ως έσοδα της επόμενης χρήσης.

6. Αντίθετα με την συνήθη πρακτική, δεν περιλαμβάνονται στον λογαριασμό «Αποτελέσματα Χρήσης» δεδουλευμένα έσοδα που αναγνωρίζονται την επόμενη χρήση.

7. Θεώρηση των πωλήσεων τέλους χρήσης σαν προκαταβολές πελατών.

Δ) Παρακαλώ σημειώστε με X το κατάλληλο κουτί.

Πόσο μειώνουν το κέρδος κατά μέσο όρο οι πρακτικές της δημιουργικής λογιστικής ;

α. Μέχρι 25%

β. Περισσότερο από 25%

γ. Δεν γνωρίζω

E) Παρακαλώ σημειώστε με X το κατάλληλο κουτί.

Τι συναντάμε πιο συχνά, την εσκεμμένη μείωση ή την αύξηση των κερδών;

α. Αύξηση των κερδών

β. Μείωση των κερδών

γ. Δεν γνωρίζω

Σας ευχαριστούμε για την συνεργασία σας,

Οι σπουδαστές,

Δ.Δίμιζα

Α.Μούλος